

2. OSOBNOSTI. NEJSTARŠÍ OBČANÉ. VZPOMÍNKY PAMĚTNÍKŮ, RODÁKŮ VŠEMINSKÝCH

Osobnosti

Marie Filomena Dolanská
P. ThDr. Antonín, František Čala
Josef Holík, koadjutor
Martinů Alois
Msgr. František Štěpán
Páter Jan Tomšů
Urban Klement

Nejstarší občané

Jan Holík
Františka Pekařová
František Holík

Vzpomínky občanů

MUDr. Josef Oškera - Písek
Antonín Štěpánů č. p. 286
Jan Holíků (strýček Valachů) č. p. 98
Alois Čala č. p. 71
Marie Tomšová č. p. 208

Marie Filomena Dolanská

Filomena Dolanská se narodila 30. listopadu 1895 ve Všemíně. Byla šestým dítětem v početné rolnické rodině. Z jejích dvanácti sourozenců se dospělosti dožili jen tři sestry (všechny byly učitelkami) a tři bratři (dva římskokatoličtí kněží a jeden zemědělec). Rodina se starala ještě o čtyři sirotky. Rodiče vedli děti k důvěrnému vztahu s Bohem. V letech 1901 – 1904 navštěvovala školu ve Všemíně, od roku 1905 do roku 1908 školu sester dominikánek v Kokorách. Roku 1908 nastoupila do měšťanky sester dominikánek v Olomouci – Řepčíně. Studium ukončila roku 1911 a rozhodla se pokračovat na kongregačním učitelském ústavě. Po maturitě vstoupila do jejich kongregace. 12. září 1915 se stala novickou v České kongregaci sester dominikánek a získala řeholní jméno Marie. Po noviciátě 12. září 1917 složila první profes a 28. srpna 1920 doživotní sliby.

Působila nejprve jako učitelka a posléze jako ředitelka řádové školy a představená konventu ve Vlašovičkách.

Po okupaci země nacistickým Německem dávala najevo své vlastenecké cítění. Ignorovala zákaz výuky českého jazyka a zastávala se osob stíhaných gestapem. Dne 10. května 1941 byla zatčena, umístěna do samovazby v Opavě a odtud v červenci 1941 byla odeslána do pracovního tábora v Ravensbrücku v Meklenbursku. Zde 8. prosince 1943 zemřela. Byla zpopelněna při hromadném pohřbu žehem.

Pro spoluvězeňkyně byla vzorem trpělivosti, obětavosti, skromnosti spojené s radostným dělením se, touze pomoci, potěšit, dodat naději.

Ve Vlašovičkách (městská část statutárního města Opavy – připojení 1. ledna 1976) je po ní pojmenována ulice Marie Dolanská, v níž stojí bývalý klášter (nyní charitní Dům sv. Cyrila a Metoděje pro zrakově postižené), který vedla.

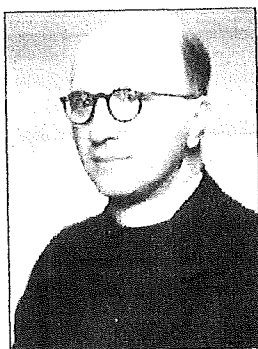

**Marie
DOLANSKÁ, OP**

P. ThDr. Antonín, František Čala

P. ThDr. Antonín, František Čala, dominikán se narodil 4. července 1907 ve Všemíně. Do obecné školy chodil ve Všemíně, pak v Liptále do měšťanky, kterou vedly sestry dominikánky. Gymnázium vystudoval u jezuitů v Praze – Bubenci. Vstoupil do řádu a 29. září 1928 složil řeholní sliby. V Olomouci započal studia filosofie, poté pokračoval studiem teologie v Saulchoir v Belgii a dokončil je v Římě. Zde přijal 2. července 1933 kněžské vysvěcení. Dne 17. srpna 1935 získal na římském Angeliku doktorát teologie. Po návratu ze studií vyučoval na řádovém studiu v Olomouci etiku, sociologii a dějiny filosofie. Za 2. světové války vyučoval teologii také v arcibiskupském semináři v Olomouci. V letech 1937 – 1943 byl olomouckým převorem. Po likvidaci klášterů byl internován v Želivě. Po propuštění v roce 1954 pracoval v Lesním závodě v Zábřehu na Moravě. V roce 1971 přijal místo duchovního správce sester dominikánek ve Víceměřicích. Když sestry musely svůj klášter ve Víceměřicích v roce 1982 opustit, odešel ke svým příbuzným do Všeminy. Spolupracoval na překládání dokumentů II. vatikánského koncilu a jejich vydávání. Zasloužil se o zavedení a zvelebení liturgických zpěvů. Zemřel 26. května 1984.

Je autorem knihy *Duchovní hudba*, pořádal kurzy pro varhaníky a publikoval v časopise *Cyril*.

P. František Čala

P. ThDr. Antonín, František Čala, náš rodák,

v chrámu Páně sv. Jana Nepomuckého ve Všemíně, oslavil své 70. narozeniny
celebrovanou mší svatou s asistencí (4. 7. 1907 - 1977).

Po mši svaté, mu blahopřála dvě děvčata s kytíčkou karafiátů a básní.

Vážený pane doktore,

u nás doma vítáme Vás,
po našem tak – po valašsku
„vítajte“ my chceme Vám přát
na Vaši sedumdesátku.

Je to od Vás pěkné, milé,
že tu v našem kostelíčku
s Bohem – s námi, tyto chvíle
oslavíte těch sedum křížků.

U Čalů tam na zahradě
v domku malém, v jizbě prosté,
s rodinou jste pohromadě,
prožil dětství bezstarostné.

Tam matička Vaše milá,
učila kříž Vás dělati.
Při práci jí chvilka zbyla,
naučit Vás Boha znáti.

I když peněz nezbývalo,
rvali se tu o kus chleba,
šetřilo se jak se dalo,
Vás poslali na studie.

A Bůh slyšel – když přišel čas,
plní mámě tajné přání,
za kněze on vyvolil Vás,
dává velké Vám poslání.

JOSEF HOLÍK, koadjutor

Narodil se 17. listopadu 1885 ve Všemíně. K Salesiánům přišel ve věku čtyřiceti pěti let. Do té doby se živil jako řada chudobných lidí z tehdy zaostalého chudého Valašska coby podomní obchodník. S krosnou na zádech, ve které měl různé drobné zboží, prošel větší část bývalého Rakousko – Uherska i Československé republiky. Ve třicátých letech přišel do Fryštáku. Byl upřímně zbožný katolík. Don Bosko mu učaroval. V roce 1931 vstoupil do noviciátu ve sv. Beňadiktu na Slovensku jako koadjutor. Zde složil 6. srpna 1932 první sliby. Vrátil se do Fryštáku, kde se pečlivě staral o prádlo chovanců i spolubratří. Byl klidný, rozvážný, měl ze svých cest bohaté zkušenosti. Na svých toulkách sbíral pohlednice, které promítal svým chlapcům v oratoři i v ústavu. Svoji osvětovou činnost doprovázel vtípným, nadšeným a poutavým výkladem. Měl velmi dobrou paměť a dovedl ještě po letech živě popsat stavitelské památky i přírodní scenérie. Vyprávění kořenil vážnými i rozmarnými příhodami svého putování. Mezi hochy byl velmi oblíben.

V roce 1934 přešel do nově budovaného domu v Ostravě, kde vykonával službu i apoštolát jako ve Fryštáku. V roce 1935 poslali představení pana Holíka do Říma. Salesiánům tam byly svěřeny katakomby sv. Kalista při Via Appia a potřebovali spolubratry, kteří by dovedli provádět poutníky a podávat výklad v různých řečech, také v češtině a slovenštině. V Římě byl pan Holík velice šťastný, cítil se ve svém živlu. V roce 1938 se nad Československou republikou začaly stahovat mraky.

Došlo k zabrání Sudet, bylo cítit, že se schyluje k válečnému konfliktu s Hitlerovským Německem. Vrátil se z Říma do vlasti a jako vrátný salesiánského ústavu v Ostravě byl až do roku 1942 dobrým strážným duchem. V roce 1942 přešel v téže funkci do Pardubic. Zde dělal právě to, co bylo třeba. Zůstal zde i v poválečném období. V roce 1950 ho odtud i s ostatními spolubratry převezli do internačního kláštera v Oseku. Když pronásledovatelé církve začali toto zařízení likvidovat, propustili pana Holíka na svobodu. Nechtěl být nikomu na obtíž. Byl přijat do Charitního domova v Senohrabech, později přešel do domova pro staré a nemocné na Moravci. Zde 2. srpna 1968 zemřel. Pohřben byl v rodné Všemíně.

Pan Holík byl mužem pevné víry, hluboce zbožný. V posledních letech svého života, kdy už nemohl pracovat, se za české salesiánské dílo vytrvale modlil v naději, že se jednou dočká opětného rozkvětu.

Katolický časopis pro mládež – BROUČEK č. 5. – 6. (leden – únor 2005, str. 14 – 15)

Pavel Šustáček st.

Martinů Alois

Akademický sochař a malíř, profesor Alois Martinů se narodil 12. 9. 1879 ve Všemíně jako syn stolaře. Na své umělecké vlohy upozornil, když jako venkovský chlapec vyřezával na pastvě různé figurky. Proto byl doporučen na odbornou dřevařskou školu ve Valašském Meziříčí. Po jejím absolvování studoval v letech 1904 – 1907 na Vysoké uměleckoprůmyslové škole v Praze, kde byl studentem profesorů, sochaře, rytce skla a medailéra Josefa Drahoňovského, sochaře a medailéra Stanislava Suchardy, malíře Jana Preislera, sochaře Štěpána Zálešáka. Posléze ve školním roce 1907 - 1908 u profesora, sochaře, štukatéra, paleontologa, designéra Celdy Kloučka studuje speciálku ornamentiky a modelování. Po ukončení studií si zařídil ateliér a pracoval samostatně jako akademický sochař a řezbář.

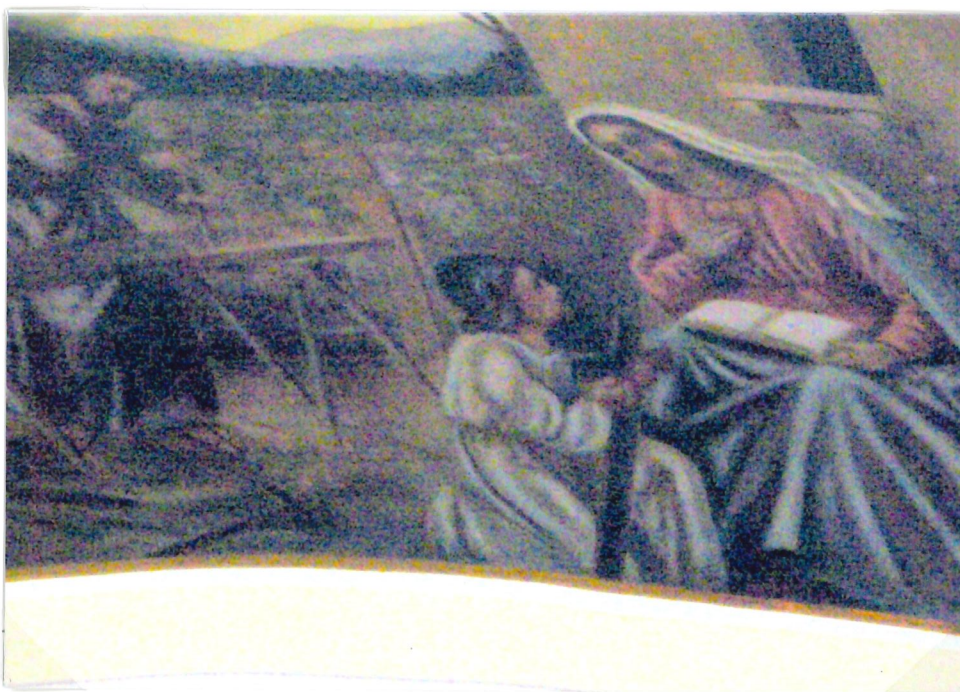
V roce 1921 přijal místo na reálném gymnáziu v Litvli, kde působil celkem třináct let. Vyučoval kreslení, modelování a těsnopis. Byl velmi dobrý metodik, úspěšný umělec a ušlechtilý člověk. Roku 1925 na výstavě výtvarných prací moravských středních škol v Kroměříži obdržely práce jeho litovelských žáků 2. cenu, diplom a stříbrnou plaketu.

V roce 1930 pro nemoc odešel do důchodu a žil ve Štarnově u Šternberka, kde 7. 1. 1947 zemřel.

Specializoval se, právě tak jako jeho význačný pražský učitel a vzor Štěpán Zálešák, na sakrální řezbářské umění. S jeho tvorbou je možno se setkat v Litvli (gymnaziální aula) a hlavně v sakrálních budovách (Kroměříž, Záhlinice, Břest aj.)

Ve Všemíně v kostele sv. Jana Nepomuckého všeminský rodák Alois Martinů v roce 1904 na třech klenbách namaloval obrazy ze života Ježíšova – Pan Ježíš přítel dětí, Svatá rodina, Pan Ježíš dobrý pastýř.

Vytvořil sochy sv. Cyrila a Metoděje na kůru, vyřezal ze dřeva čtrnáct zastavení křížové cesty.

Msgr. František Štěpán

V roce 1895 přišel do Liptálu mladý katolický farář P. František Štěpán, rodák ze Všeminy. Příhoda malého utopeného chlapce v rozvodněné Rokytence celodenně zaměstnané matky ho přivedla k myšlence vybudovat útulek pro děti zaměstnaných rodičů. Později se rozhodl, že zřídí v Liptálu sirotčinec a při něm i obecnou školu. Kapitál na zřízení sirotčince se snažil obstarat peněžitými sbírkami. V letech 1901- 1905 se mu podařilo získat 24 961 korun a v květnu 1907 byla stavba sirotčince zahájena. Ani potom nepřestal v získávání peněžních prostředků. Okolnosti vzniku sirotčince byly známy i T.G.Masarykovi. Když mnohem později v roce 1928 projížděl Liptálem již jako první československý prezident, obrátil se na svého průvodce s otázkou: To je ten vyžebnaný sirotčinec?

Výchovnou práci a vyučování na sirotčinci v Liptálu na žádost P. Štěpána převzaly sestry z III. řádu kláštera sv. Dominika z Řepčína u Olomouce.

Dne 15. října 1907 byl zahájen školní rok slavnými bohoslužbami.

Do školy bylo přijato 58 dětí, z toho 24 dívek. Z tohoto počtu dětí bylo 15 sirotek. Do mateřské školy při sirotčinci bylo přijato 20 dětí, z toho 11 sirotek. Do speciálního pokračovacího běhu se přihlásilo 9 žaček. Budova ústavu byla kolaudována až 23. prosince 1907. O rok později se ve škole již nacházelo 71 dětí, z toho 38 sirotek. Později farnost pro svoji činnost získala další dvě budovy.

Činnost tohoto zařízení byla ukončena v roce 1948. Budovy pak sloužily zvláštní škole a dětskému domovu, v hlavní budově byla umístěna měšťanka. Sestry Dominikánky byly odsunuty v roce 1957 do Bojkovic. V současné době jsou budovy využívány Základní školou při Dětském domově Liptál. Děti žijí ve skupinách rodinného typu.

40. výročí svého kněžského svěcení oslavil 4. 7. 1927.

Naposledy sloužil mši svatou. Přijal vzácné vyznamenání papežského komořího s titulem Msgr.

V roce 1936 byla pro P. Františka Štěpána slavnostně odhalena pamětní deska.

P. František Štěpán, zakladatel sirotčince v Lip-tále.

Páter Jan Tomšů

Páter Jan Tomšů, se narodil 16. 10. 1900 ve Všemíně. Studoval osm let na Arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži, čtyři roky na Bohoslovecké fakultě v Olomouci. 24. února 1923 byl posvěcen na podjáhna a na svátek sv. apoštolů slovanských Cyrila a Metoděje byl vysvěcen na kněze. 15. července za velké účasti občanů všeminských, slavil ve své rodné obci Všemíně své prvotiny.

Od roku 1923 působil v městečku Trnávka u Moravské Třebové v Římskokatolické farnosti Trnávka, v kostele Sv. Jakuba. Do roku 1933 jako kaplan, pak jako farář do roku 1950. V dalším období jako konzistorní rada a viceděkan. Do okupace působil na smíšené farnosti, z poloviny německé. Za okupace byl přidělen do pohraničního území.

Za období jeho působení v Římskokatolické farnosti Trnávka, byly provedeny tyto opravy kostela Sv. Jakuba: v roce 1936 v kostele byly dány nové hroty na bleskosvody ke komínům, bylo provedeno vystužení průčelí kostela, udělány nové schody u hlavního vchodu do kostela.

V roce 1938 byla provedena důkladná renovace celého vnitřku kostela. Elektrická instalace byla vložena do trubek, v zákristii byla instalovaná nová rozvodná deska, lístkovým zlatem byly zlaceny římsy. Provedla se konzervace dřevěných soch i částí hlavního oltáře, byly opraveny varhany, vyměněna okna v presbytáři a nad postranními vchody. Vnitřek kostela byl vymalován.

Páter Jan Tomšů, působil v městečku Trnávka až do roku 1972. Zemřel 5. 7. 1976 po 53 letech kněžství.

Urban Klement

Narodil se 22. listopadu 1880 ve Všemíně. Studoval na gymnáziu v Kroměříži a ve Valašském Meziříčí, teologickou fakultu v Olomouci a filozofickou fakultu na České univerzitě v Praze. Byl jedním z prvních, kdo u nás studovali na vysoké škole zeměpis. Absolvoval její společně s dějepisem na Karlově univerzitě. Měl aprobaci z těsnopisu, zeměpisu pro česká gymnázia. Vedle latiny a řečtiny se věnoval studiu angličtiny, italštiny a rumunštiny. Začal vyučovat na zemské reálce v Prostějově a v roce 1909 nastoupil na gymnázium v Litvli. Ve školním roce 1921 – 1922 bylo profesorovi Klementu Urbanovi uděleno ministerstvem školství a národní osvěty cestovní stipendium do Anglie a Skandinávie. Ve školním roce 1922 – 1923 byl profesor Klement Urban jmenován profesorem na státním reálném gymnáziu v Kyjově.

Byl to člověk přátelské a družné povahy, s širokými zájmy a s velkými jazykovými znalostmi. Aktivně pracoval ve společenských organizacích a nepřetržitě publikoval ve všech zeměpisných časopisech. V dalších letech působil na reálce v Praze v Holešovicích, později v Ječné ulici. Od roku 1934 do roku 1947 byl stálým autorem středoškolských učebnic zeměpisu. Po desetiletí pravidelně přispíval do Sborníku Čs. Společnosti zeměpisné. Jako osvědčený metodik se stal v roce 1943 lektorem metodiky zeměpisu na Přírodovědecké fakultě univerzity v Brně, v letech 1947 – 1949 působil na Karlově univerzitě v Praze. Profesor Klement Urban byl velmi aktivní ve spolkové a vědecké činnosti. Účastnil se všech sjezdů československých zeměpisců. Naposledy vystoupil – jako dvaadevadesátiletý – v roce 1972 v Českých Budějovicích, kde se mu dostalo nadšených ovací. Profesor Klement Urban si až do konce života zachoval duševní i fyzickou zdatnost. Zemřel po úraze ve věku 92 let 1. března 1973 v Praze. Jeho popel byl rozptýlen.

Hlavní publikace, jejichž byl autorem nebo spoluautorem: Ilustrovaný zeměpis všech světadílů světa (Fr. Machát, 1911), jeho přepracované vydání (1924), Československo v obrazech (1927), Naše hory (1930), Severní Evropa (1936) Francie (1937), Sovětský svaz (1938), Švédsko (1938), Ilustrovaný zeměpisný slovníček (1939), Moderní pojetí zeměpisu (1944), Svaz sovětských socialistických republik (1945), V letech 1934 - 1947 řada učebnic zeměpisu pro střední školy.

Za svoji vědeckou a pedagogickou práci se mu dostala mnohá ocenění. V posledních letech života to bylo „Čestné uznání za vynikající činnost při šíření politických a vědeckých znalostí mezi pracujícími“ a k jeho devadesátinám mu vláda ČSR udělila titul „Zasloužilý učitel“.

Na svůj rodný kraj v dopise žákům ZDŠ v roce 1971 vzpomíná takto: „Já často ve vzpomínkách zatoužím po krásném údolí, třeba úzkém, jež se vine podél Všeminky od Hranic až k dolanským pasekářům. Vzpomínky vyletují; napsal bych vám toho mnoho, ale život utíká a můj zvláště...“.

Z článku Miloše Fišara, almanach r. 1981, výročí založení Gymnázia v Litvli
a citací ze školní kroniky.

Nejstarší občané Všeminy

Františka Pekařová

Paní Františka Pekařová, „stařenka Pekařová“ jak se jí říkalo, se narodila 1. prosince 1886 manželům Josefu a Františce Pínovým v domku č. p. 16.

Do školy chodila do dvojtřídní školy ve Všemíně. V mládí ráda tančila a zpívala.

Ještě neměla devatenáct let, když jí zemřela maminka. Měla čtyři mladší sourozence, o které se ale nemohla stále starat, protože byla již ve službě. Otec od rodiny odešel. Pomohla jí rodina Jana Martinů „u Zemanů“ a pan farář Josef Chlápek, kteří se o děti postarali.

Do dvaceti šesti let vystřídala několik služeb, z nichž poslední byla u hraběnky Mitrovské na hradě Pernštejně u Brna, kde pracovala jako prادلena.

Roku 1913 se vdala. Vzala si vdovce se třemi dětmi. Spolu měli sedm dětí. Po dvanácti letech společného života ovdověla. Starala se o domácnost, o všechny děti a pracovala i s dětmi na poli. Byla to skromná, pracovitá, obyčejná žena.

V kruhu svých nejbližších oslavila sté i sté první narozeniny. Ke gratulantům se připojili předseda MNV Slušovice V. Hynčica, předsedkyně SOZ, matrikářka, zástupkyně občanského výboru a také redaktori Zpravodaje MNV Slušovice, okresních Zlínských novin, kteří publikovali rozhovor se stařenkou.

Zemřela v roce 1988 v únoru.

ROK S ROKEM se sešel a my opět jeli s blahopřáním za stařenkou Františkou Pekařovou do Všeminy. Zařukali jsme na dveře její útulné světničky — ale stařenku jsme uvnitř našli. Hlasy nás vedly chodbou na dvorek. A tady stařenka resolutně usměřňovala dva muže kolem traktoru: „Je třeba říci, kam složit dřevo... Vidíte, ať starého člověka je v domě zapotřebí. Dohlédne, obejde zvířectvo, zahrádku. Letošní úroda byla dobrá...“ pochvalovala si stařenka, když už jsme seděli v teple u kamen. Brzy pro nás přijeli další gratulanti — předseda MNV Slušovice V. Hynčica, předsedkyně SOZ, matrikářka, zástupkyně občanského výboru. A zase se vzpomínalo, srovnávalo: „Měla sem těžký život. Ale teď už se nebojím ničeho, ani bolesti, enom stařecké hlúposti... Co starý člověk potřebuje — kúsek chleba a hlavně dobré lidské slovo. A já žiju mezi samými dobrými lidmi...“ 1. prosince oslavila Františka Pekařová 101. narozeniny. Ještě jednou ji přejeme hodně zdraví a svěžesti, a těšíme se na další setkání. —kou—

Selský dům č.p. 16, nyní již zbourán

Nejstarší občané Všeminy

Jan Holík

Říkalo se mu staříček „Valachů“. Narodil se 5. října 1891 ve Všemíně. Chodil do dvojtřídní školy ve Všemíně. Vyučil se tesařem na Vsetíně u stavitele Rudolfa Londyna.

Po první světové válce dělal tesařskou práci v Bratislavě. Při práci studoval střední stavební školu. Od roku 1926 – 1928 pracoval jako tesařský vedoucí střešních konstrukcí na stavbě nové železniční dráhy ze Vsetína do Broumova – Bylnice. Stavitelem byl Antonín Kubiček.

Další léta prožil v Ostravě u stavitele Kreutze. Jeho firma stavěla v letech 1930 – 1931 lanovou dráhu na Slovensku u Žiliny na svážení vápence do vápenky. Zde byl vedoucím tesařských prací. Sedm let pracoval také jako tesař u firmy Baťa. V důchodu pomáhal při stavbách rodinných domků ve Všemíně.

V roce 1922 se oženil s Františkou Řepovou, narozenou v Jasenné na Fojtství. Vychovali spolu pět dětí. Společně prožitých 60 let života oslavili diamantovou svatbou.

Rád poznával okolí svého domova. Účastnil se společenského i církevního života. Psal rodinnou kroniku. V jednotlivých sešitech se dočteme mnoho zajímavého i ze života naší obce Všeminy.

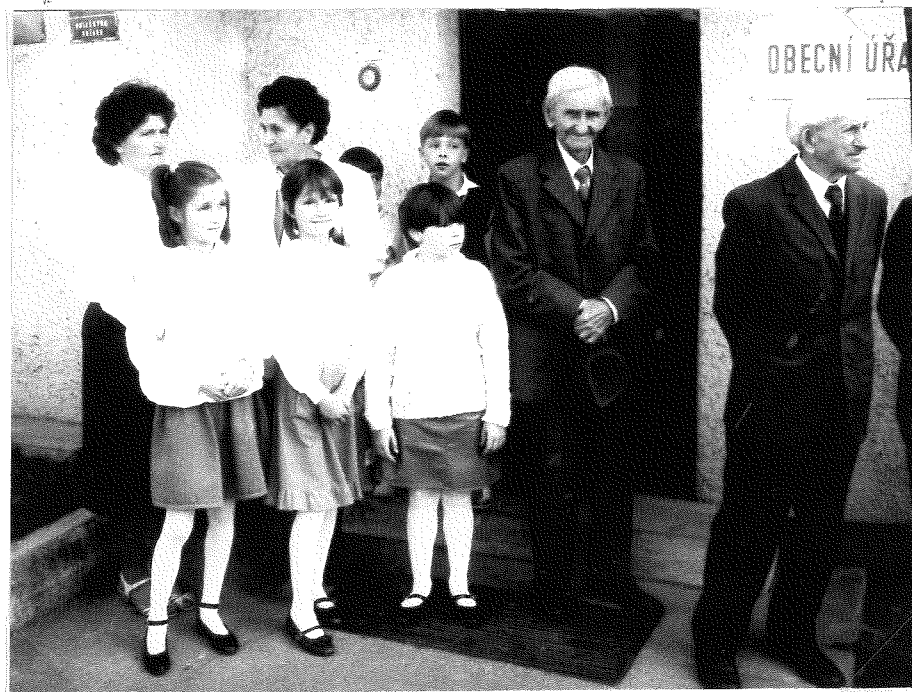
Dne 5. října 1991 se pan Jan Holík dožil sta let. Oslava tohoto jeho významného výročí narození se uskutečnila v obřadní síni obecního úřadu. Po uvítání místní dechovou hudbou, následoval slavnostní obřad. Starosta obce pan František Pekař vzpomněl životní osudy jubilanta. Poděkoval mu za osobní příklad, který dal svým dětem a ostatním spoluobčanům. Děti z místní mateřské a základní školy potěšily jubilanta a všechny přítomné pásmem veršů a písní. Blahopřáli verši i pravnuci pana Holíka. Místní kapela zahrála panu Holíkovi jeho oblíbené písně „Stavěli tesaři, stavěli lešení“, „Za tú horú za vysokú, mám frajárku černoookú“.

Gratulace byly zveřejněny v tisku – Lidová demokracie, Zlínské noviny a ve Státním rozhlasu, České televizi Ostrava.

K 104. narozeninám dostal pan Jan Holík blahopřání od pana prezidenta Václava Havla, který ke stejnému datu 5. říjen 1995 oslavil své devětapadesátiny.

Po krátké nemoci pan Jan Holík 25. listopadu 1995 zemřel.

Nejstarší občané Všeminy

František Holík

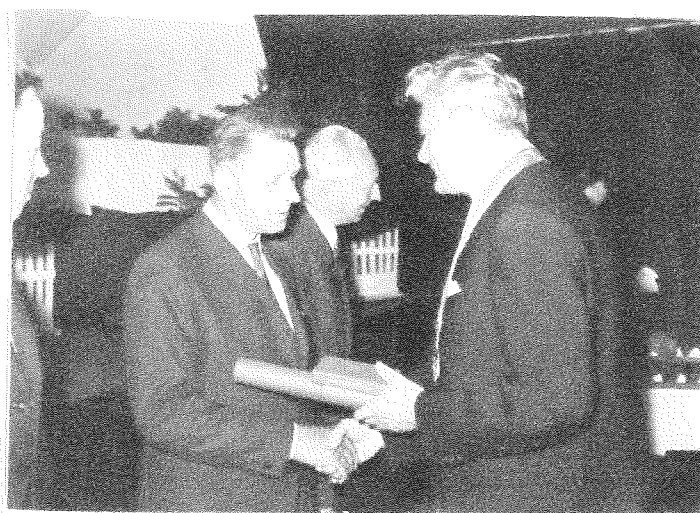
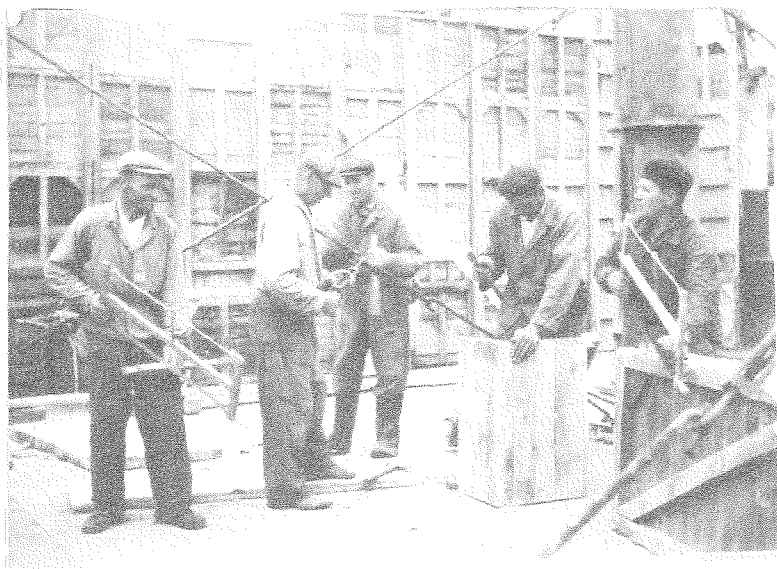
Dne 21. května 2009 se dožil pan František Holík, „staříček Machoňů, Všemina č. p. 84 devadesáti devíti let. Byl současně nejstarším občanem obce Všeminy.

Jako tesař pracoval na mnoha stavbách. Přímo v obci se mimo jiné v roce 1982 podílel na opravě kostela. Spolu s Františkem Čalou a Vojtěchem Kovaříkem obložili boční stěny vnitřku chrámu.

Odvedl výbornou práci při stavbě zlínského divadla. Byl za ni odměněn vyznamenáním a rekreací v Jugoslávii. V novinovém článku se o jeho osobě a jeho práci na divadle psalo takto: Na stavbu přišel mezi prvními, odcházel mezi posledními. Byl všude a všichni ho měli rádi. Však on lidi ze stavby také. Pod bílou čepicí má „uskladněny“ stovky čísel a údajů. Zná kdejakou kótu a míru. Je živým plánem divadelní budovy, byl pravou rukou vedení stavby.

Nenápadný člověk, zato velmi dobrý odborník. Starý poctivec, klidás. Držitel odznaku „Nejlepší pracovník ministerstva“. Takový je tesař – parták František Holík. Je ze Všeminy, a tam má jeho řemeslo už pořádnou tradici. Jeho práce na divadle byla náročná. Nejen po technické stránce, také tím, že dostal do party mladé lidi – vyučence.

Klidného, pracovitého, usměvavého pana Františka Holíka, „staříčka Machoňového“ znali velmi dobře i občané Všeminy. Zemřel 30. května 2009.

PRESIDENT ČESKOSLOVENSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY

PROPŮJČUJE

FRANTIŠKU HOLÍKOVI

ZA PŘÍKLADNÉ PLNĚNÍ PRACOVNÍCH ÚKOLŮ

VYZNAMENÁNÍ ZA VYNIKAJÍCÍ PRÁCI

V PRAZE DNE 30. DUBNA 1968

MINISTR

Hošková

Příspěvek k nedávným dějinám Všeminy očima jejího rodáka

(popis života ve čtyřicátých a padesátých letech minulého století a jejich prožívání některých historických událostí – ukázka z obsáhlejšího cyklu)

MUDr. Josef Oškera – Písek

Narodil jsem se 21. 10. 1938 na Jižním Valašsku v dědině jménem Všemina. Moji rodiče byli prostí lidé. Tatínek Josef (*1908) byl ševcem a maminka Marie, rozená Čalová (*1909) pracovala doma na gruntě svých rodičů.

Otec pocházel z Hrobic, z dědiny na kopci severozápadně od Slušovic. Byl z početnější rodiny. Nejstarší byl bratr Jan, pak následoval můj otec Josef, bratři Alois a Eduard, sestry Marie a Františka. Otec jim padl v první světové válce, byl prý u svého regimentu trubačem. Matka zůstala s dětmi sama. Náš tatínek musel hodně doma pomáhat v hospodářství – pásal krávy, pomáhal na poli. Nejstarší bratr Jan se dobře znal s místním panem řídícím, který využíval honitby na jejich polích a v jejich lese. Ten proto přimhuřoval oči nad častou nepřítomností malého Josefa ve škole. Nakonec to dopadlo tak, že když končil hrobickou obecní školu, pan učitel mu řekl: Oškero, Oškero, ty se ještě budeš muset moc učit! Tatínek celý život litoval, že se už dál učit v nějaké škole nemohl.

Vyučil se ševcem, ale touha něco se dovědět a něco víc umět, ho celý život neopustila. Naštěstí ve dvacátých letech dvacátého století začal podnikatel Tomáš Baťa stavět po americkém vzoru ve Zlíně své první továrny na obuv a potřeboval kvalifikované pracovníky. Tatínek se jako mladý švec snadno do továrny dostal. V kraji byla bída a výdělky u Bati byly snem mnoha lidí z horských valašských dědin. Pro malé a bezvýznamné městečko Zlín to byla doba velkých nadějí a všeobecné euforie. Baťa kolem továren začal stavět krásné nové město s domky pro dělníky, s Velkým kinem, divadlem, Společenským domem a nemocnicí. Na projektování města se podílel vynikající český architekt Václav Karfík a legendární francouzský architekt Le Corbusiere. Koncem dvacátých let začala éra mluveného filmu. Stavělo se letiště, dělnické čtvrtě v Otrokovicích. Koncem třicátých let se začalo se stavbou železniční tratě z Vizovic přes hory na Slovensko. Ta bohužel skončila začátkem druhé světové války za Vizovicemi v Jasenné. Po válce se na ní opět začalo pracovat, ale po komunistickém převratu v roce 1948 byly práce definitivně zastaveny a dodnes se tam nic neděje. Tatínka práce v nové továrně „u kruhu“ bavila. Často mně vyprávěl, jak přišel na nápad zdvojnásobit výkon části stroje, na kterém pracoval. Projektant tatínkův návrh realizoval a domníval se, že dostane prémii. Tomáš Baťa mu však řekl: Myšlenka je Oškerova, prémie proto patří jemu, vy dostanete zapláceno za svoji práci!

Tatínek se v roce 1936 přizemnil do Všeminy, do chalupy s číslem 120, kde se už sto let říkalo „u Čalů na zahradě.“ Stavení (postavené roku 1838) je dřevěné, s malou předsíňkou, menší kuchyní a větší jizbou. Vlevo k chalupě přiléhají zděné chlěvy pro krávy, vedle nich byly dřevěné „chlívce“ pro prasata, vzadu vesnický suchý záchod. V chalupě žili moji rodiče, oba rodiče mojí maminky, svobodný bratr mého staříčka „strýček Jan“ a svobodná staříčkova sestra „tetička Maryša“. K nim všem jsme přibyli ještě my tři děti (Josef *1938, František *1942 a Marie *1946). Strýček Jan (*1871) roku 1941 zemřel, ale stále nás byla plná chalupa. V jedné místnosti v jizbě, když přijel strýček P. Antonín (František) Čala z Olomouce, nás tam spalo až devět lidí.

Maminčin bratr František (*1907) byl výraznou osobností v naší rodině. Po svém otci byl robustní, vyšší postavy. Dobře se učil, do „měšťanky“ chodil jako všechny všeminské děcka do Liptálu u Vsetína, kde sestry dominikánky měly sirotčinec a zároveň vyučovaly. Strýček po skončení měšťanské školy (zřejmě za pomoci liptálských dominikánek) začal studovat v roce 1921 v jezuitském

gymnázium v Praze – Bubenči. Bydlel u dominikánů v Husově ulici č. 4, v „juvenátu“.

Jeho otec, můj staříček František těžce nesl, že synek nebude gazdovat na rodném gruntu.

Po šesti letech strýček gymnázium absolvoval, zvolil si kněžskou dráhu a vstoupil roku 1927 do dominikánského řádu. Byl rok v noviciátu u dominikánů v Olomouci a další dva roky tam na dominikánském bohovědném učilišti studoval. Pak přišly roky studia v zahraničí – rok teologie v Saulchoriu v Tournai v Belgii a tři roky teologie v Římě na Angeliku. V roce 1933 byl vysvěcen v Římě na kněze a studium dokončil opět v Římě v roce 1935 doktorátem teologie.

Působil pak v dominikánském klášteře v Olomouci, v letech 1937 – 1940 byl jeho převorem. Učil na řádovém bohovědném učilišti teologii v letech 1930 – 1950 a zároveň přednášel v letech 1939 – 1945 na biskupském bohovědném učilišti v Olomouci sociologii a církevní hudbu. Věnoval se zejména gregoriánskému chorálu. Jako jeden z mála kněží v tehdejší Československé republice „druhé republice“ podrobil zdrcující kritice bolševický komunismus. V roce 1947 vydal knihu „Marxismus v myšlení a životě“ a brožuru „Základy komunismu“. Dobře si vybavuji, jak ji rozdával v neděli po mši před všeminským kostelem. V poválečných letech u nás mnoho lidí koketovalo pod čerstvým dojmem z osvobození Rudou armádou a pod vlivem levicových intelektuálů s myšlenkou, že „komunismus“ je nadějí lidstva. O tom svědčil také výsledek posledních poválečných svobodných voleb v Československu 1946. Vyhráli v nich komunisté. Ve volbách v katolické Všemíně byli druzí.

Strýčkův „Marxismus v myšlení a životě“ se stal základní orientací pro celé dvě generace československých intelektuálů v nazírání na pochybnou ideologii komunismu. Někteří moji kolegové, medicíni na brněnské fakultě, tuto knihu dobře znali a mnohým z nich pomohla utvořit si správný světonázor. Strýčkovi nabízeli jeho přátelé po únorovém komunistickém převratu odchod do exilu. Měl dále působit na univerzitě ve Švýcarském Fribourgu. Vzpomínám si, že jako podmínka působit tam byla perfektní znalost latinského jazyka. Viděl jsem dokonce potvrzení z dominikánského konventu v Olomouci, že „P. Antonín Čala, OP ovládá dokonale latinský jazyk, ve kterém se na univerzitě ve Fribouru vyučuje“. On ale nabídku emigrace odmítl. Chtěl žít zde, ve své vlasti, i za nepříznivých životních okolností, které již dříve jako jeden z mála předvídal. Po návratu z internace (v roce 1953?) nesměl veřejně vykonávat kněžskou službu a velmi obtížně sháněl nějaké civilní zaměstnání. Nakonec se dostal do Lesního závodu v Zábřehu na Moravě, kde pracoval jako skladník a později jako účetní až do důchodu. Po roce 1968, v období tzv. normalizace, mohl působit pouze jako duchovní správce u sester dominikánek ve Víceměřicích u Nezamyslic do roku 1982. Intenzivně stále studoval a připravoval se na to, až komunistický režim padne a bude potřeba svobodné společnosti nabídnout kvalitní literaturu pro výchovu dalších generací. Vydal samizdatovou formou několik knih, které někdy označoval pseudonymy (Francesco Ape: Základy víry /1977/,

Dr.G. Montano: Sociální učení církve /1969/, Čala: Společně k Bohu /1969/). Ovládal několik jazyků. Jako dominikánský kazatel jezdil do roku 1948 po farnostech na lidové misie. Byl spoluautorem oblíbených životopisů svatých s názvem Vítězové, které vydávala olomoucká dominikánská edice Krystal. Po druhém vatikánském koncilu úzce spolupracoval s P. Mgr. Olejníkem na zavedení nových liturgických zpěvů. Rád hrál na varhany, miloval gregoriánský chorál.

Jeho koníčkem bylo fotografování a pěší turistika po horách. Zvláště rád chodil po Jeseníkách a po Tatrách. Bohužel se skončení komunistické diktatury a vytoužené svobody nedočkal. Vážná nemoc jej donutila k posledku pobývat v novém domě mých rodičů ve Všemíně. Ve Všemíně je také pochován. Zemřel 25. 5. 1984. Ke svému rodišti měl strýček silné pouto. Kdykoliv jen mohl, přijel se do Všeminy podívat a těsně před druhou světovou válkou začal psát v naší chalupě kroniku rodiny Čalovy a Oškerovy. Psal ji jménem své matky, mojí stařenky, Františky Čalové. Díky této kronice jsem si mohl chronologicky upřesnit některé časové údaje ze svého dětství, o kterých se zde zmiňuji.

V létě 1941 jsem začal objevovat tajemné zákoutí kolem naší chalupy a kolem nové stodoly. Zkoumal jsem zahradu a okolní stavení – Dorkovo, Helákovu (Mikovu), Čalů – Hermínovu a Gargulákovu. Naučil jsem se otvírat malou dřevěnou branku mezi naší stodolou a plaňkovým plotem, Oddělujícím náš dvůr od zahrady. Pod novou stodolou měly slepice hnízda. Bylo to v úrovni mých očí, Občas jsem tam našel vajíčka a přinesl je domů. Na druhé straně stodoly, směrem k silnici – teď jsou tam květiny před okny nové chalupy, byl zbytek konstrukce žentoury – ozubené kolo převodu a pár

želez, to mě moc zajímalo. V té době už byla od roku 1938 ve Všemíně zavedena elektrika a mlátilo se mlátičkou, žentour byl ve výslužbě.

Z předválečné doby jsem měl pěkné sametové kalhotky nad kolena, jsem v nich vyfotografovaný v létě s kopretinou v ručičce. Strýček P. Čala do počátku války hodně ve Všemíně fotografoval, takže mám z této doby více fotek – jako novorozenec s tatínkem a maminkou, v maminčině náruči na náspě všeminské chalupy s typickou špičatou čepičkou, která se v té době nosila. Ve žních se batolím na strništi v „pokládkách“ (pokosené obilí rozprostřené v pásech po poli). Na fotografii celé rodiny v létě 1939 u nás na zahradě jako půlroční děcko v prosté košilce sedím stařence Františka na klíně. Tatínek koupil pěkný kočárek s celuloidovým nazelenalým stínítkem, aby na děcko moc nesvítilo sluníčko. V tom jsme se pak vozili všichni tři sourozenci, když jsme byli miminka. Později za války, už mi tatínek dětskou postýlku koupit nemohl. Místo ní mi naši vydrhli „prasací kisňu“, dospodu dali slámu, na ni čistou šedivou potrhanou malou deku, a tam si ogaro dělej co chceš. Bedna byla určená pro malá, sotva vylihnutá prasátka. Ta byla převážnou dobu po narození v naší kuchyni. Bylo to proto, aby je prasnice nezalehla. V kuchyni jim bylo příjemné teplo, k prasnici se přenesly jen na napití a pak hned zpátky do bedny. Když zrovna nebyla malá prasátka, tak jsem své nejranější dětství trávil v prasečí bedně já. V létě jsem byl jako malé batole v „kolébaču“ na poli. Kolébač se udělal z rezné plachty na seno (trávnice). Ta se jednoduše vodorovně přivázala na kůl (šraňk), kterými byla ohrazená část pozemků proti vniknutí krav, které se pásly na drahách a na mezích u políček. Nebo se trávnice uvázala na kůl, který se opřel šikmo o rozsochu nějakého stromu a vznikl tak jakýsi primitivní stan, pod kterým na děcko nepražilo slunce. Tak jsem byl zrovna já opatřený na Bělíčkově louce pod cestou na trávě, zatím co naši pracovali na Zadních Nivách. Stařenka Františka mě nosila v trávnicí na zádech, když už bylo obtížné ogaru nosit v náruči.

Můj bratr Franta byl pěkný plavovlasý synek. Po osvobození Všeminy v květnu 1945 jsme spolu stávali před naší novou stodolou na sklepě už dnes neexistující „Dórkovy“ chalupy, mávali na ruské, rumunské a naše vojáky a volali „nazdáár“. Spávali jsme spolu ve staré chalupě na jedné posteli. V zimě bylo v jizbě hodně chladno, kouřilo se nám při ulehnutí z úst. Topilo se tam jen při větších mrazech, v ostatních zimních dnech se teplo pouštělo do jizbových kamen ze sporáku z vedlejší kuchyně. Do nohou nám maminka dala cihlu a tak jsme ten zimní chlad nějak přežili. Franta si ze druhé světové války nepamatuje nic, ale mně v mysli utkvělo hodně zážitků z té doby. Když v roce 1942 naši parašutisté z londýnského odboje uskutečnili atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, němečtí okupanti nařídili státní smutek a vyvěšení černých praporů na každém domě. Naše stařenka vystrčila z okénka v dřevěném štítu chalupy bidlo se svojí černou sukní a pravila: „Šak to tým potvorám stačí, stejně sem néni z cesty moc vidět“. To ještě byla stará silnice, mostek přes Všeminku u Karlíků byl kolmo na potok a cesta se esovitě točila, takže pohled přes zahradu na naše stavení byl méně nápadný.

S příchodem války byl život stále těžší. Nebyly základní životní potřeby včetně potravin, šatstva, bot, mýdla, benzínu. Nákladní auta jezdila na dřevoplyn. Vzpomínám, jak jednou před Dórkovým sklépkem na cestě zastavil menší nákladáček. Měl na korbě za kabinou řidiče namontovaný kotel. Řidič otevřel dole dvířka, tam plápolal oheň. Z pytle na korbě nákladáku vzal pár polének dřeva, přiložil a auto jelo dál. Byly nucené odvozy obilí. Po vesnicích jezdily kontroly, zda někdo neschovává to, co měl odevzdat Říši. My ve Všemíně jsme chvála Bohu, hlad neměli, ale ostatní věci k běžnému životu potřebné byly nedostupné – třeba mýdlo. Večer bylo povinné zatemnění oken, aby se ztížila orientace spojeneckých letadel. Byl zákaz poslechu cizího rozhlasu pod trestem smrti. „Strýček z Olomúca“ chodil poslouchat Londýn ke Gargulákům, u kterých bylo jediné rádio v Dolansku. Pamatuji si, jak strýček rychle pospíchal poslouchat cizí rozhlas úzkým chodníčkem mezi Čalovou a Gargulákovou chalupou. Teď je tam místo té malé pěšinky mezi dvěma staveními asfaltová cesta.

Velice silný byl můj zážitek z letecké bitvy nad Všemínou. Bylo léto, srpen 1944. Maminka s tetičkou Maryšou stáčely na Horním Podstrání pokládky a já s malým bratrem Františkem jsem byl s nimi.

(dnes to poličko neexistuje, na dolní části pole jsou lavičky pro fotbalové fanoušky, na horní části vzrostlé stromy). Najednou, na obloze od našich Březin (les na východě od našich polností, směrem k Jasenné) je vidět letadlo, jednomotorovou stíhačku. Neletělo plynule, divně mu chrstil motor a trochu se mu od času kouřilo. Za ním letěla další stíhačka a střílela na něj. Vzápětí se na obloze objevilo několik dalších letadel. Byly to německé stíhačky a útočily na americké bombardéry. Letadla nad námi kroužila a střílela po sobě z palubních kulometů.

Tetička Maryša se „schovala“ v chrásti u potoka. Maminka nás děti popadla za ruku a utíkali jsme cestou pod Záhomením schovat se k Bělíčkům (u Kače) do chalupy. Kulky hvízdaly vzduchem, několik jich dopadlo před nás na vozovou cestu, zvířily prach. Jiné dopadly na Bělíčkovu chalupu. Slyšel jsem, jak praskají zasažené střešní tašky. V úzkosti jsem se pořád ptal maminky: „Maminko, že nás nezastřelí?“ Naštěstí jsme se v pořádku do chalupy dostali a spolu s Bělíčkami a s Mikamou jsme se utíkali schovat do sklípku ve stráni pod Čupem. Střelba ustávala a jen jsme ke sklepu doběhli, viděli jsme, jak dvě letadla hoří a padají k zemi. Jedno za horizont Maňákového vrchu, v místech kde je vidět stožár vysokého napětí, druhé za obzor Čapákového vrchu. Z obou zasažených letadel vyskočily posádky a my jsme s překvapením pozorovali, jak se parašutisté na otevřených padácích snaží za oba kopce. Třetí letadlo se v plamenech zřítilo směrem k Jasenné. Tím pro nás drama skončilo. Ne tak pro sestřelené americké letce. Podle naší kroniky se jeden americký bombardér zřítil v Trnavě, druhý v Liptále, třetí letadlo – německá stíhačka – v Jasenné. V Liptále část trosek amerického letadla spadla na střechu zámku ve středu obce. Strýček v kronice píše, že se celá americká posádka (11 mužů) z tohoto letadla zachránila. Podle počtu mužů na palubě šlo nejspíše o velký bombardér typu Liberátor. Nedávno jsem v nějakém televizním pořadu viděl rozhovor s lidmi z liptálského okolí. Vyprávěli, jak se američtí letci schovávali až do pozdní zimy roku 1944 u našich lidí na liptálských pasekách a na jaře 1945 na radu liptálského pana faráře se sami přihlásili na německé komandatuře ve Vsetíně. Válka se chýlila ke konci, německé úřady si zřejmě tehdy již uvědomovaly, že dobré zacházení s americkými piloty jim může být připočteno k dobru. A tak se letcům nic nestalo, ve zdraví se vrátili domů do USA. Jeden z nich dokonce po roce 1989 navštívil své liptálské dobrodince, kteří jemu a jeho kolegům tehdy zachránili život. Z dalšího spojeneckého letadla jeden parašutista přistál v Neubuži, jeden si v Trnavě při přistání poranil nohu o ostrévku – oba byli zajati Němci. Jak ti dopadli, nevím. Když jsem v roce 1949 začal chodit do Liptálu do měšťanky, často jsem se díval na rozbitou část střechy místního zámku, na kterou dopadla troska sestřeleného Liberátoru. Po válce se v dědinách jen málo válečných škod stihlo opravit. Zámek byl opuštěný, zarostlý kopřivami. Ty jsem na jaře trhal po vyučování do síťové tašky a nosil domů do Všemině housatům.

Ale ještě k letecké bitvě koncem srpna 1944: v září 2009 jsme s mojí ženou Vendulkou a se sestrou Maruškou navštívili malé, velmi dobře amatérskými nadšenci vedené muzeum této letecké bitvy ve Slavičíně. Podstatná část vzdušného souboje, která se odehrála právě v těchto končinách, nad Všeminou skončila. Expozice tohoto muzea byla pro mě mimořádným zážitkem. Když provádějící zjistil, že jsem pamětníkem této celé události, nás pak celou expozicí podrobně provedl. Jeho rodiče byli svědky zřícení amerického bombardéru blízko jejich chalupy a tak se celá tato událost stala našemu průvodci životním zájmem. Vyprávěl jsem mu o příběhu padáku s vysílačkou, kterou potom náš tatínek v „naší sušírni“ ukrýval. Řekl jsem mu, že mám doma v Písku originální průvodní brožuru s návodem k použití tohoto přístroje (bude o to zmínka v dalším vyprávění). Projevil o ni velký zájem a já uvažuji o tom, že bych ji muzeu věnoval jako další exponát.

V únoru 1945 přijelo do Všemině velké množství německého vojska. Pamatuji si dobře, jak jeli cestou kolem chalupy na prostřední zahradu. Bylo tam plno vozů a koní, čtyři vojáci spali u nás v kuchyni. Docházelo k častému střídání německých oddílů rozmístěných ve Všemině. Ale koncem února u nás ubytovali Němci tentokrát – podle strýčkovy kroniky – „na delší dobu“ mladého Rusa, Alexeje Isajenka, zajatce od Charkova. Měl 22 roků. Staral se o tři koně, ustájené v naší nové kolně.

Strýčkovy zápisy v kronice jsou psány formou deníku, situace byla tehdy velice napjatá. Objektivní informace o dění v Sovětském svazu a na východní frontě byly u obyvatelstva Protektorátu skoro nulové. Přesto se od zajatců, příslušníků Ukrajinské osvobozené armády generála Vlasova („vlasovci“) naši lidé leccos dověděli. Tito Ukrajinci, v domnění, že civilizovaní Němci jim pomohou odstranit hrůzovládu Stalina a jeho soudruhů, se dali do služeb Říše a bojovali proti Rudé armádě. Po nějaké době většina z nich poznala svůj velký omyl a pochopili, že jsou v bezvýchodné situaci, že zaměnili ďábla za belzebuba. Našemu vlasovci Alexejovi jsme říkali Alex. Měl moc rád mého mladšího brášku Františka. Bral ho často na kolena a do náručí a říkal mu „Františ“. Dobře si vzpomínám, jak fasoval margarín v hnědé bakelitové krabičce, velikostí i tvarem teď podobně vypadá třeba krém Nivea. Poprvé v životě jsem viděl umělý tuk a umělou hmotu, margarín mi moc chutnal. V okolních chalupách bydleli další vlasovci. U Bělíčků ubytovaný voják byl v civilu na Ukrajině učitelem. Scházeli se v chalupě pod Palíkama, u potoka. Bydlela tam paní z Čech, všeminské robky jí říkaly „vona Káty“. Jistě tam přemýšleli, jak se z té šlamastyky dostat. Naše maminka říkala, že vlasovec – učitel – se tajně vyjádřil: Vy máte stejného ďábla jako máme my – vy máte Hitlera a my máme Stalina. Alex opakovaně našim řekl: I kdybych v hrobě byl, vezmu nohy na ramena a budu utíkat domů do Charkova. Trápil je stesk po vlasti a jejich zamotaná situace, ale mysleli si, že je ještě možnost se zachránit. Přišel den, kdy německá vojenská jednotka měla jít ze Všeminy na východní frontu. Dobře si na to ráno pamatuji. Vstali jsme a Alex byl pryč. Koně ustájené v naší nové kolně spokojeně řehтали, měli nasypáno do žlabu. Přiběhl německý velitel, postavil nás všechny na „náspu“ před chalupu, mířil na nás pistolí a křičel: Alex, Alex, wo ist Alex? (Kde je Alex)? Ten nenávratně zmizel spolu se všemi ostatními vlasovci. Přeběhli zřejmě k partyzánům a už jsme o žádném z nich nikdy neslyšeli. Až později jsem si domyslel, že skončili své životy přičiněním agentů NKVD profesionálního sovětského zločince „majora“ Murzina a jeho podřízených „partyzánů“. Je zajímavé, že o této události není v jinak podrobném popisu těch pohnutých dní ve strýčkově kronice ani zmínka.

Němečtí vojáci měli na naší Ohradě cvičnou střelnici a na cestě „za naša“ u Podstrání (dnes je tam místní hřiště) a na zadním Záhomení měli rozestavěné hlídky. Nosíval jsem našim na pole svačinu a vojáci mě, když byla přestávka ve střelbě, pustili přes střelnici. Chodíval jsem, podle toho, kde naši pracovali až do Mostků, nebo na Nivy. Jednou jsem delší dobu musel čekat, až střelba ustane, a tak se německý voják se mnou začal bavit – samozřejmě jsem mu nic nerozuměl až na to, že pořád říkal: Hitler kaput! Dnes si nedovedu představit, že by dítě v předškolním věku chodilo s bílou kávou v plechové konvičce přes vojenskou střelnici v přestávce mezi střelbami. Tehdy ale byla tvrdá doba, nebezpečí jsme tolik nevnímali a žít se nějak muselo. Smrt nebyla ničím neobvyklým, děti nebyly těchto negativních vjemů nijak ušetřeny, při pohřbech jsme my malí ministrovali. Pamatuji si na pohřeb jednoho nemocného německého vojáka ve Všemíně. Byl to parádní vojenský pohřeb se střelbou u hrobu dobře na všeminském hřbitově. Srdceryvné scény při pohřbech malých dětí i dospělých ale na mě dobře nepůsobily. City se tehdy dávaly najevo víc, než je tomu dnes.

Měli jsme v Dolansku partu ogarů z okolních chalup. Vedoucí úlohu hrál Svatoš Apolenů, za ním o nějaký stupínek níž byl Miloš Maňáků. Oba byli starší než my ostatní: Ruda Dórků, Lojza Maňáků, Karel Karlíků, někdo z Ondrových děcek, Lojza Julčinů a já. (Jména ogarů jsou – jak se říkalo „po chalupě“. U nás se ještě do 90. let minulého století říkalo „u Čalů na zahradě“, i když zde od čtyřicátých let už bydlili mladí Oškerovi). Scházeli jsme se na mostě přes potok, naproti naší chalupě. Tehdy byl ještě most menší a dřevěný. Významnou akcí pro nás malé bylo, když obecní policajt chodil po dědině s bubnem a zvýšeným hlasem po zabubnování oznamoval: Na vědomost se dává ... Dřevěný most naproti naší chalupě směrem k Maňákům byl jeho předposlední zastávkou po dědině. Poslední bubnování bylo na mostě u Karlíků. Za Karlíkovou chalupou byl starý kříž a tam dědina končila. Celý houf děcek za policajtem běžel a křičel: Bubnuje, bubnuje ... Místní rozhlas byl ve Všemíně nainstalován až začátkem padesátých let.

Vzpomínám si, jak se peklo v kamnech v kuchyni chleba. Do dřevěné díže se dala mouka, kvasnice, kmín, sůl a voda. Dřevěnou kopistí se směs promísila, pak se roztopila pec a na dřevěný „lopář“

se sázely bochníky, vytvarované v slaměných ošátkách. Vždycky jsem se těšil na čerstvý, voňavý a měkký chléb. Za týden už byl chléb tvrdší a za další týden byl tvrdý tak, že se musel po kouscích rozmočit v bílé kávě, aby se dal jíst k snídani. Po válce jsem si proto přál stále jíst čerstvý, měkký chléb od pekaře, jaký jedli moji kamarádi. Nesplnilo se mi to, protože jsme byli samozásobitelé a neměli jsme nárok na potravinové lístky. O rohlících nebylo ze stejného důvodu ani řeč. První rohlík s kakaovým mlékem jsem jedl až v ozdravovně v právě zrušeném Arcibiskupském semináři v Kroměříži v létě 1951.

Maminka a stařenka měly plno práce s provozem venkovské selské domácnosti. Všecko se vařilo v kuchyni na plotně, kamna se musela roztopit kvůli každé maličkosti. Proto velkou úlevou bylo, když se koncem třicátých let koupil malý spirálový elektrický vaříč, na kterém bylo možné třeba přehřát čaj děcku, udělat míchaná vejčička a podobně. Pralo se na valše v dřevěných neckách na „štokrleti“ v kuchyni. V zimě nebylo možné moc větrat a tak byla celá kuchyň plná páry, okna zamlžená, ale vůně mýdla a mokrého prádla se mi líbila. V zimě jsem měl moc rád draní peří. Sešlo se u nás hodně sousedek – tetiny Miková pod Čupem, Karlíková, Kača Bělíčková, tetina Šimonová, Julčinova... Povídalo se. Já jsem v koutku seděl na podlaze v kuchyni a napjatě jsem poslouchal. Povídalo se hlavně o válce, o partyzánech. Taky o strašidlech, co straší na opuštěných místech. Vzpomínám si, jak moje stařenka vyprávěla, jak „Na strži“ straší Beníšek – mělo to být asi nějaké nepokřtěné dítě. Dnešní všeminské děti by asi nevěděly, kde strž hledat. Tehdy jsme my malí dobře věděli, kde to je. Bylo to pusté místo v zatáčce na mostku přes potůček na cestě do Slušovic pod Dešnou. Místo bylo zarostlé křovím a na druhé straně cesty byl les Títěž. Dnes je silnice poměrně vyrovnaná a široká. V osmdesátých letech minulého století („za Čuby“) tu postavili chatky pro sezónní dělníky. Naproti mostku je nyní vchod do lesní obory. Pusté místo to teď není a dnešní všeminské děti o Beníškovi nic neví.

Žádná organizovaná sociální péče za války nebyla, proto některé dědiny měly své ubožáky. Ve Všemíně to byl Ignác Bednařík, bezdomovec, kulhavý chudák. Chodil pomalu, v dlouhém špinavém kabátu a v něčem, co kdysi byla košile. Živil se po chalupách tím, že nasekal dřevo a dostal za to najíst. Vidím jej, jak seká vedle u Čalů (Hermínů) na dvoře chrastí. Před sebou má nezbytný velký budík, který před takovou prací vytáhl ze záhradní. Pro nás děcka to byla osoba, s kterou bylo možné komunikovat s nadhledem, útrpnost jsme s ním asi moc necítili, byl součástí tehdejšího tvrdého života na dědině. Naše obligátní otázka k němu byla: „Ignácu, kde býváš“? Jeho odpověď byla také stereotypní: „U Karlů v listu“. Svoje království měl také v místnůstce v kostele na kůru za varhanami. Měl tam špinavý kožich, v mrazech tam přespával a ráno ve všední dny ručně natahoval měchy u varhan. V létě spal často na hřbitově v márnici na márách. Další rázovitá figurka v poválečné Všemíně byl Froliš Barčín. Chodil v dlouhém opotřebovaném kabátu, nachýlený dopředu, v ústech se mu vždycky při chůzi kývala fajka, mluvil pomalu a mumlavě. Mládež si z něj dělala legraci. Jednou v Dešné šel Froliš na záchod do dřevěného domečku na dvoře, který byl tehdy běžným hygienickým zařízením u každé chalupy. Ogaři do domečku udeřili velkým kamenem. Froliš se polekal a křičel: „Už su zabítý, už su zabítý“! Ta příhoda se dlouho v naší dědině tradovala.

Na podzim 1944 jsem začal chodit do první třídy obecné školy ve Všemíně. Byl jsem sice narozený až koncem října 1938, ale naši měli za to, že je škoda, aby „děcko létalo kolem plotů“. Pan řídící Kašpárek se nechal přesvědčit, a tak se ze mne stal malý školáček. První den mne vedla do školy maminka. Vchod do budovy byl zprava, po několika schodech se sešlo do přízemí. Na čelní straně byl velký obraz Panny Marie a nad ní nápis: „Počátek moudrosti jest bázeň Boží“. Myslím, že jsem pak v padesátých letech ten obraz viděl viset na chodbě všeminské fary. Přízemí školy bylo špatně osvětlené, chladné. Dveře do první třídy byly hned vlevo v koutě, vedle byl byt pana řídícího. Nebyl jsem zvyklý většímu dětskému kolektivu. Kromě ogarů a občasných her s cirkama Julčinovým (tancili jsme Kolo kolo mlýnské a na jaře hráli kuličky do důlku) jsem byl doma sám, nebo s tetičkou Maryšou. Teď jsem se ocitl ve třídě se spolužáky skoro o rok staršími. Byli větší a silnější než já, někteří byli agresivní. Byl jsem senzitivní dítě a těžko jsem první rok ve škole snášel. Plakal jsem při

každém sebemenším trochu negativním vjemu a bylo to tak často, že mi spolužáci říkali „Tonda bečák“. Dlouho mi ten rok života scházel (je to neuvěřitelné, ale téměř až do třicátého roku života), ale nedalo se nic dělat, musel jsem se „začat“ učit. Čtení mi šlo dobře, slabikář se jmenoval „Poupata“ a začali jsme známým Máma má maso, my máme mísu. Vynořuje se mi vzpomínka, jak jsem v naší kuchyni poprvé bezpečně poznal písmeno velké F a z Poupata jsem přečetl větu Filip veze fůru paliva. Nad větou byl obrázek sedláka v kožichu s bičem v ruce, jak veze na voze taženém koňmi fůru dříví. Sklidil jsem za to velkou pochvalu od svých rodičů i staříčků. Protože stále ještě byl Protektorát, učili jsem se ve škole německy. Kromě německých číslovek a základních slov jsme se učili německé říkanky. Myslel jsem si, že si žádnou z nich nepamatuji. Jaké bylo moje překvapení, když jsem nedávno chvíli sledoval na kterémsi kanálu německé televize vysílání pro děti a zjistil jsem, že to, co tam deklamují dnešní německé děti, znám z hodin němčiny ve Všeminské škole. Když přišel pan inspektor, museli jsme zdravít se zdviženou pravicí „Heil Hitler“! Pamatuji si na čítanku, kde na titulním listu bylo dole dvojazyčně napsáno Protektorat Bohmen und Mahren – Protektorát Čechy a Morava. Uvnitř knihy byl obrázek od Strretti – Zamponiho „Vánoční trh v Bruggách“. Byla válka a dnes běžné psací potřeby jsme neznali. Psali jsme kamínkem na kamenné černé tabulky s dřevěným orámováním, které jsme nosili s taškou do školy. Tabulka měla u sebe na provázku přivázanou malou houbičku. Co jsme napsali, snadno se smazalo – a bylo to. První sešity a tužky jsme dostali od akce UNRRA až po válce. Dřevěná pera s kovovými násadkami se namáčela do inkoustu v kalamářích, snadno se udělala kaňka.

Všemina byla osvobozena 4. května 1945. Ráno Němci vytáhli na Maňákův vrch dělo, nechali u něj dva vojáky obsluhy, aby při postupu fronty ostřelovali silnici na vrcholu kopce Hranice. Odtud ze severu vedla a stále vede jediná přístupová cesta z Liptálu do Všeminu a pak na jih ke Zlínu. Všeminští chlapi tam koncem války museli pro Němce kopat zákopy a dělat tankové zátarasy. Také náš tatínek měl tuto povinnost. Dobře si pamatuji, jak ten den odpoledne přišli ti dva němečtí vojáci určení k obsluze děla, k nám. Strýček Čala z Olomouce uměl jediný dobře německy. Nevím, co u nás chtěli, snad něco teplého k pití, či něčeho k snědku. Ukazovali nám fotografie svých žen a dětí, nebyli to už žádní mladíci. Všichni ve Všemině se připravovali na nejhorší. Já jsem našim navrhoval, abychom s sebou do sklepa vzali krumpáče a lopaty, abychom se mohli vykopat, kdyby nás to zasypalo. Dopoledne dělo na Maňákovém vrchu začalo střílet. Ohlušující rány, násobené odrazem ozvěny od okolních kopců se ozývaly po celém Dolansku. Bylo slyšet i střelbu z kulometů. Všichni jsme se utíkali schovat do starého sklepa pod naši sušírnu ve břehu u Záhomení. Byli tam i naši sousedé, každý si sedl kde mohl. Ondrů „velebníček“, kapucín P. Kanut Janů, si sedl do našich čerstvých trnkových pagáčků, když přišel k večeru a oznamoval nám, že jsme „obsazeni“. Večer v půl deváté někdo zabušil na dveře sklepa. Otevřeli jsme a naši českoslovenští vojáci zběžně prohlédli, jestli se tu neschovávají Němci a běželi dále po naší zahradě směrem k Bělíčkům. Tak jsem prožil osvobození. Ale ten večer, když mě maminka uložila k spánku, u Čalů (Hermínů) na dvoře bylo slyšet znova střelbu. Rozplakal jsem se, byl jsem z těch celodenních zážitků celý vyplašený a maminka mě konejšila. Ráno jsem viděl ty dva německé vojáky, kteří obsluhovali dělo na Maňákovém vrchu, zastřelené ležet v příkopu u cesty před Čalovou chalupou, někdo už jim zul jejich dobré boty. Maminka říkala, že je Rusové nechtěli vzít do zajetí, prý se s nimi nebudou tahat. Říkala, že oba vojáci křičeli: Nich schiesen! (Nestřílet)! Podle Ženevské konvence měli právo jako váleční zajatci na život a lidské zacházení. Ale nic jim to nebylo platné, zbytečně umřeli. Litovali jsme je i jejich rodiny.

Podle strýčkovi kroniky za československými vojáky šli Rusové. Ti ale Všeminou jen procházeli, našťastí se nezdržovali, takže žádné špatné zkušenosti v dědině s nimi nebyly. Všude v okolí byly od ustupující německé armády stržené mosty, jen náš všeminský most v Dolansku u Karlíků byl neporušený. Celá fronta v tomto směru musela proto procházet Všeminou. Podle kroniky přicházela od Žiliny, přes Karlovice, Vsetín, Liptál a Všeminu. Tři dny projíždělo Všeminou československé vojsko, pak deset dní sovětská armáda. Já s malým bratříčkem Františkem jsme stáli na sklípku vedle Dorkovy chalupy, mávali jsme a křičeli „nazdáár“. Pro mne to byl obrovský zážitek. Mimo bojové techniky – obrněných vozů a děl, jsme viděli roztodivná zvířata včetně velbloudů, které s sebou sovětská

armáda hnala. Moc dobře si vzpomínám na zástupy německých vojáků, které pod samopaly eskortovali sovětsí vojáci. Na ramenou každý zajatec nesl lopatu nebo krumpáč, šli pomalu. Měli hlad a všelijak to posuňky naznačovali. Naše sousedka, tetina Dórkova, jim hodila z dvorku přes plot něco k jídlu, asi kus chleba. Všichni se na jídlo vrhli, plot se pod jejich tíhou zhroutil a tetina z toho měla nepříjemnost – sovětský voják se samopalem se na ni zle obořil.

My ogaři z Dolanska, jsme měli každý v prvních poválečných dnech nasbírané větší množství ostré munice – ta se všude u cest válela po příkopech. Zvlášť jsem měl rád menší náboje do pistolí. Byly většinou po pěti nábojích zasunuté do nábojnice, musela se tam nasouvat přes pérovou zarážku. S tím jsem si vydržel hrát a pozorovat, jak se náboje kovově leskly, měly různé barevné odlesky podle druhu zbraně. Jednou jsme si – v čele se Svatošem – udělali na Maňákových drahách ohniček (dnes je pastvisko nad Maňákovou chalupou zcela zarostlé stromy, tehdy to byla skoro holá, travnatá pláň). Do ohně jsme naházeli náboje, pak jsme utíkali pryč a pozorovali, jak střely vybuchují. Ještě štěstí, že se nám při těchto hrách nic nestalo. Není divu, že se naši snažili ty moje nebezpečné hračky zlikvidovat. Namluvili mi, že teď budou všechny náboje sbírat, takže bude lepší, když si je schovám v krabici a zakopeme je v zahrádce u naší chalupy do země, abych o ně nepřišel. Tak jsme taky udělali a já jsem pak marně opakovaně hledal, kam se ty krásné hračky poděly.

Když válka skončila, všemiňané naložili pár beček piva na žebříňák a jeli cestou „za naša“ tančit na „Štěpánovi lúky“. Za Protektorátu byly taneční zábavy zakázané a lidé si chtěli konečně užít radosti ze svobody. Dlouho ale radost netrvala. Několik dní po osvobození našly děti ve vizovickém zámeckém parku při hraní v křoví něco podezřelého vyčnívat ze země. Byli to mrtví Oškerovi ze všeminských pasek. Koncem války je německé SS – komando zajalo na jejich pasekách pro přechovávání partyzánů a věznili je ve vizovickém zámku. Když byli SS nuceni ustoupit před blížící se frontou, 1. 5. 1945 je všechny zastřelili (pět členů rodiny) a narychlo, ledabyle zahrabali do mělké jámy v zámeckém parku, kde je vizovické děti při hraní našly. Opět si velice dobře pamatuji, jak je v rakvích přivezli do Všemině před hospodu „U Kachtíků“ a pak je pohřbili do společného hrobu vlevo od vchodu do všeminského kostela.

Později bylo také odhalení pomníčku partyzánovi Chovancovi v Neubuzi, který padl ve Slovenském národním povstání. Taky jsem tam s tatínkem byl. Začala doba, kdy se někteří lidé snažili dokázat, jak moc se účastnili odboje proti Němcům. Tatínek říkal, že si navzájem dávají vysvědčení o statečnosti. Vůbec neměl k bývalým partyzánům kladný vztah – to jsem dlouho nedovedl pochopit. Říkal se zlostí: „To byla banda! Enom prasa a sľibovicu ukrast, nažrat a napít sa a lidi do nešťestí přivést!“ V celé šíři to chápu až teď, když čtu Pospíšilovy Hyeny. Jednu „akci“ partyzánů ve Všemině si ale pamatuji. Naproti Řepům, hned nad Kachtíkovou hospodou, bydleli Alexínovi. Jejich dvě děvčata se ráda a hodně často bavila s německými vojáky, proto je obě partyzáni pro výstrahu ostříhali dohola. Po válce se „Alexínky ostříhané“ – jak se jim potom ve Všemině říkalo – daly ke komunistům a horlivě každé ráno četly Rudé právo. Pro jeho typický formát říkaly všemiňanky, že Alexínky už zase čtou „listovou plachtu“.

Bylo po válce, ale na všeminsku stále nebyl klid. V horách se objevili banderovci. Dobře si pamatuji na příslušníky SNB na motorkách, jak jedou směrem k našim Březinám a pak bylo slyšet střelbu kdesi v lesích. K této akci se vážala smutná příhoda. Pasekáři „V jamách“ řekli slušovskému praktickému lékaři MUDr. Vojtěchu Srnovi, že jim umřel synek a chtěli po něm napsat úmrtní list. Pan doktor se vypravil na paseky, dítě ohledal (s tím pasekáři nepočítali), uviděl na těle děcka střelné rány a vše ohlásil úřadům. Vyšlo najevo, že dítě bylo zastřeleno při přestřelce mezi banderovci, kteří se na pasece „V Jamách“ skrývali a pohotovostní četou SNB. Na pohřbu děcka jsem ministroval. Malou rakvičku neslo v průvodu množství všemiňanů od Mikulů (tehdy tam vyústovala polní cesta do všeminské silnice) do kostela. Ve válce jsme byli na leccos zvyklí, ale tento pohřeb se mi natrvalo vryl do paměti. Strýc „jamský“ byl pak odsouzen za spolupráci se „záškodníky“ na několik let žaláře.

Ve Všeminské škole jsem se dobře učil. Ve čtvrté třídě na podzim roku 1947 jsem dokonce při školní akademii v hospodě „U Fojtů“ jako nejlepší žák školy dostal knížku. Byla od Jana Herbena o Tomáši Garrigue Masarykovi „Chudý chlapec, který se proslavil“. Učení ve škole spočívalo ve čtení, v memorování základních znalostí, osvojení si pravopisu a násobilce. Logické myšlení a základy aritmetiky tam tehdy chyběly a to mi dělalo ve vyšších třídách dlouho potíže. Pamatuji si, jak jsme v únoru 1948 poslouchali ze školního rozhlasu projev nového prezidenta soudruha Gottwalda. Když jsem na jaře tohoto roku s tatínkem pracoval na poli na Rybníčku, řekl mi: „Jožínku bude zle, komunisti vyhráli!“ Bohužel to velice dobře odhadl. Po válce i do Všeminy dodávala UNRRA potraviny, které jsem dosud neznal, nebyl jsem na ně zvyklý a proto mi nechutnaly. Na tragači jsme vozili velká kola holandského sýra, sardinky v konzervách, sušené mléko ve velkých papírových pytlích. Rybí tuk, který jsme ve škole museli povinně po lžících polykat, byl pro nás odporný. Tetina Mikova „od Čupa“ byla typický vesnický bezzemek. Měla veselou povahu. Její rodinu tvořili manžel, stále kašlající kuřák, přihřblý hubený vyšší mužský a dva malí ogaři Pepa a Jan. Neměli žádnou chalupu, obývali jenom jednu chudě zařízenou místnost u Kače Bělíčkové. Známé bylo tetino časté dopolední lamentování: Co já hříšná budu vařit? Tahle tetina dobrodiní americké UNRRY později, když už Mikovi byli nadšení zastánci komunistů, komentovala se slovy: „Šak nám dali enom pár konzerv, ešče zme sa z nich posrali ...“! Mikovi si brzy postavili novou menší zděnou chalupu pod Čupem, UNRRA přestala dodávat ty pomlouvané konzervy a soudruh Stalin nařídil, aby ČSR odmítla Marshallův plán poválečné obnovy Evropy. To byl začátek čtyřiceti let vlády komunistů u nás.

Koncem léta 1948 zatkl komunisty už zcela ovládané SNB mladičkého slušovického kaplana P. Pavla Zíbalu. Odvezli ho k výslechu do Uherského Hradiště, protože byl moc aktivní v práci s mládeží. Byl pak jedním z prvních vězňů v koncentračním táboře pro kněze v Želivě. Bylo už pozdě na nápravu poměrů, také katolická Všemina svoji úlohu při nástupu komunismu splnila. Jak už jsem se zmínil, v posledních svobodných volbách v roce 1946 komunisté u nás obsadili druhé místo. Marně náš strýček P. Čala před volbami po mši před kostelem nechal rozdávat brožury o bezbožeckém komunismu, lidé byli slepí. Zato měli všemiňané novou atraktivní zábavu. V hospodě „U Kachtíků“ každou sobotu a neděli večer začalo hrát „Kino Partyzán Všemina“. Hospoda byla nabitá. V sále bylo tak nakouřeno, že nový pan řídící Přikryl, který filmy promítal, musel nařídít přestávku a vyvětrat, aby bylo vidět co se na plátně děje. Dychtivě jsem sledoval svislé, podlouhlé plakáty s programy, vyvěšené za oknem hospody. K nim bylo připojeno vždycky několik fotografií z inzerovaného filmu. Hrály se zatím výhradně filmy z české pozdní předválečné a nové poválečné produkce např. Ves v pohraničí, Muži bez křídel, V horách duní, Prstýnek. První film, který jsem viděl už v roce 1945, byl známý americký snímek „Pět Sulivanů“. Vzal mě na něj tatínek do kina do Slušovic. Film na mě udělal velký dojem. Tyto a podobné západní filmy už ale Kino Partyzán na program nemělo a brzy začalo promítat filmy sovětské. Do roku 1949 nám pan řídící Přikryl ve škole v páté třídě v prvním poschodí ještě promítal americké grotesky, hlavně Pepka námořníka, toho jsme měli nejradši. Také se nám líbily nové české animované filmy, například Pérák a SS a dnes už klasická Vzpousta hraček režiséra Zemana, filmy s panem Prokoukem natočené ve zlínských filmových ateliérech i různé krátké výukové filmy. Vzpomínám si na film o plánování stavby kanálu „Odra – Dunaj“ s využitím řeky Moravy. Dodnes se o tomto projektu jen hovoří, z ekologického hlediska už ale dost kriticky. My školáci jsme se na ty projekce hrozně těšili, já jsem měl za úkol vybírat vstupné, pořídil jsem si útržková čísla a dával jsem spolužákům „vstupenky“. Také na americké grotesky s Pepkem námořníkem jsem dlouho a dlouho vzpomínal. Pět Sulivanů jsem znovu viděl po padesáti letech, po sametové revoluci. K Vánocům 2008 jsem v Praze koupil svým vnukům z Písku a z Protivína dvě CD s Pepkem námořníkem. Jsou to příběhy už na barevném filmu, natočené začátkem padesátých let dvacátého století. Ty původní, černobílé ze čtyřicátých let jsem zatím neviděl, snad se mi to někdy později podaří.

Po válce v roce 1946 v posledních svobodných volbách ve Všemíně sice hodně zabodovali komunisté, ale vnější formy náboženského života zůstávaly stejné. Slavné průvody ke čtyřem oltářům na svátek Božího těla, prosebné průvody do polí v tzv. suchých dnech. Vybavuje se mi, jak jsme

na sv. Marka šli průvodem po ní cestou „za Mikulova“. Já, jako ministrant v červené komži a v bílé rochetce. Starosta obce – první po roce 1945 – strýc Řepů (Antonín Řepa) s velkým bříškem nese sošku vzkříšeného Krista a všichni zpívají: „... neb nemáme jiného než tebe Boha našeho, jenž by nás ochraňoval a v čas ten opatroval. Aleluja, aleluja“. Nový pan řídí Příkryl (umírněný komunista) mně toleroval odchod ze školního vyučování do kostela ministrovat. Třetího dubna, na Richarda, místní hasiči v parádních uniformách a naleštěných hasičských helmicích, pod velením našeho souseda strýca Gargulákového se s místní dechovkou dostavili k faře. Muzikanti zahráli, hasiči pogratovali a pan farář Hovadík je všechny uctil dobrou slivovicí. Hasiči si také nenechali vzít svůj podíl na slavnostním průvodu Božího těla a stejně vyparádění pochodovali před Velebnou Svátostí, kterou nesl pan farář pod baldachýnem. Nesení baldachýnu měli „propachtované“ významní členové obce, jako například starosta Řepů, dále už vzpomínaný strýc Palíků a podobné místní veličiny. Po přečtení evangelia u čtyř oltářů postavených na tradičních místech blíže kostela pan farář Hovadík žehnal monstrancí, „kostelník Jan ji okušoval“. Na hřbitově přitom strýc Oškera (...starý Barčák – myslivec, šikovný lidový řezbář a hlavně pytlák duší i tělem) s méně zbožnými muži střílel na oslavu flintou ze sudu (z „bečky“). Byly to rány jako z děla. Vzpomínám si, jak mě ještě jako malého chlapce maminka odpoledne před slavným průvodem Božího těla vykoupala v kuchyni v malé dřevěné vaničce. Oblékla mě do sametových „gatí se šrákama“ a před dveřmi už stál někdo z mých malých kamarádů ze sousedství a šli jsme na tu slávu, to bylo ještě za války.

Svoje ministrování jsem bral velice vážně. V adventu bývaly roráty v sedm hodin ráno, ještě byla tma. Nikdy jsem nezaspal a nemohl jsem pochopit, že můj spolužák a spoluministrant Eda Gajdošíků (Horních Machálků) často ještě chutně vespával, když jsem šel kolem jejich chalupy a musel jsem ho budit. Rád jsem zpíval z kancionálu Boží cesta, kterou jsem dostal jako dárek k biřmování v květnu 1947 od svého biřmovacího kmotra a bratrance Edy Oškeroého z Hrobic. Biřmovací jméno mám Alois Gozaga, je to patron mládeže a studentů. Biřmoval mě v Trnavě pan biskup Stanislav Zele. Ten byl pak komunisty v mostroprocesu s „vatikánskými agenty“ v roce 1950 odsouzen pro údajnou velezradu a špionáž na 25 let žaláře. Propuštěn byl až v roce 1963 a rehabilitován v roce 1969. Také jsem velice rád zpíval v neděli odpoledne na požehnání ze starého kancionálu, tištěného ještě švabachem. Číst v něm mi nedělalo problémy. Byl to kancionál tetičky Maryši, marně jsem pak po něm pátral v naší staré chalupě počátkem šedesátých let. V poválečných letech jezdíval do všeminské farnosti „na vizitaci“ pan děkan Augustin Šamánek, vikář z Fryštáku, kam tehdy Všemina vikariátem patřila. Zkoušel v neděli v kostele po požehnání nás, školní děti „z náboženství“. Vzpomínám si, že jako bystrý chlapec jsem se tam dobře uplatnil.

Velice rád jsem chodil jako ministrant se všemiňany na poutě na Svatý Hostýn. Pravidelně se chodilo první sobotu v červenci, když u Bati (a později ve Svitě) začínala celozávodní čtrnáctidenní dovolená. Šlo se muzikou s křížkem a s kostelními korouhvičkami. Muzikanti všeminské dechovky obětavě nesli celou cestu svoje nástroje, včetně velkého heligónu. Šli jsme po ní cestou „za Karlova“, přes potůček, který tekl od Kršle k Řepovým lůkám (dnes je tam všude asfaltka k hotelu Všemina) a chodníčkem přes les do Trnavy. Z Trnavy přes kopec do Kašavy a do Držkové, pak na Holý vrch, k „Čertovým skalám“ (Skalný) nad Rusavou. Odtud už bylo vidět bání hostýnského poutního kostela. Strmou cestou jsme lesem vystoupali do hostýnského kopce až k „vodě“. Tam jsme si umyli nohy v korytech a tváře u tekoucích kohoutků studené hostýnské vody. Příjemně nás to po takové dlouhé cestě osvěžilo. A pak nahoru po mnoha schodech kolem vodní kaple a kolem prvních kramářských stánků až nahoru ke krásnému baroknímu chrámu Panny Marie – Ochránkyně Moravy. Po válce někteří starší lidé a děti přespali v Poutním domě, ostatní v kostele v lavicích nebo vedle v budovách. Na Hostýn jsme se v sobotu dostali kolem jedné hodiny odpoledne (vyšlo se v sedm ráno), druhý den byla slavná poutní mše v deset hodin dopoledne a v jedenáct jsme odcházeli z Hostýna. Doma jsme byli kolem páté k večeru. Když jsme přicházeli domů po cestě „za Karlova“, vítal nás vyzváněním jediný zvon v malé věži všeminského kostela. Tam bylo ještě svátostné požehnání na ukončení poutě.

V roce 1950 dostala maminka v létě těžkou flegmonózní anginu. Léčila se doma jak bylo zvykem, dávala si na krk obklady. V těžkém stavu ji nakonec převezli na krční oddělení nemocnice ve Zlíně, kde naštěstí už byl k dispozici nový lék – penicilin. Ten nepochybně zachránil mamince život, ale dlouho přes léto se z prodělané nemoci dlouho zotavovala. Nezbylo, než abych také pomáhal při senoseči a při žních. Naučil jsem se sekat trávu na loukách a zralé obilí na polích. Od podzimu 1949 jsem denně, bez ohledu na počasí, chodil do školy 7 km přes velký kopec Hranice do Liptálu do měšťanky. K snídani jsem měl odvar z Melty s trochou mléka a suchý chleba. Do školy jsem dostal z domu ke svačině jablko a kus chleba. Vycházel jsem z domova v 6.40 hod. Vyučování kvůli všeminským školákům začínalo v Liptálu o něco později. Ke svačině sice jsme dostávali polévku, ale ta mi nechutnala, tak jsem jedl málo. Oběd nebyl žádný a po příchodu domů tak asi kolem druhé hodiny odpoledne, pokud byli naši na poli (a to bylo většinou denně) uvařeno nebylo. Snědl jsem většinou nějaký pagáček, nebo kousek vdolku a mléko, večer mi občas stařenka udělala vaječninu, jinak bylo k jídlu zase chléb a mléko. Závistivě jsem pozoroval, jak v Liptálu v Masně (u řezníka) to vonělo po uzeninách a sem tam ženské přišly něco málo masa či uzeniny koupit na potravinové lístky. Jako „samozásobitelé jsme žádné lístky neměli a od naší zabijačky v lednu bylo už dost daleko, než aby něco uzeného doma na hambáčkách na hůře v chalupě ještě zbylo. Byl jsem tak hubený, že mě učitelé sami navrhli po druhé třídě měšťanky v létě do ozdravovny. V červenci 1951 jsem byl asi týden v ozdravovně v Kroměříži, bydleli jsme ve zrušeném Arcibiskupském gymnáziu. Z Kroměříže jsem se pak nějak dostal do Liptálu. Byl horký letní den a já jsem šlapal v potu tváře pře Hranice domů. Maminka mě přivítala „Och synku, kde si, moc ťa potřebujeme, mosíš nám pomoct na poli“!

V Liptále jsem zažil vrchol stalinismu u nás. V první třídě měšťanky (1949 – 1950) jsem chodil přes Liptál a četl nápisy soukromých obchodů: Koloniál U Daňů, Textil Gojný, Papírnictví, Baťa, Řeznictví. Po prázdninách na podzim 1950 jsem šel zase pěšky do liptálské školy a byl jsem jako v jiném světě. Nápisy na čerstvě zestátněných obchodech byly úplně jiné, nepochopitelné, mně nesrozumitelné: Jednota (= potraviny), Tep (= textilní prodejna), Narpa (= papírnictví), Svit (= Baťa), Masna (= řeznictví) ve stylu sovětských zkratk třeba jako Mašpromintorg. Liptál se už nejmenoval Liptál, ale Lipová. Často nás ze školy vodili do kina na filmy jako Pád Berlína a Kubáňští kozáci. Ty oslavovaly geniálního vůdce všech pracujících, soudruha Stalina a ukazovaly radostný život lidí v zemi, „kde zítra znamená již včera“. Ve škole, na jaře 1951, jsme při procesu s „bandou Slánského“ museli jeho portrét zamazat tužkou (byla v čítance přes celou stránku), vytrhnout ji a položit na kraj školních lavic. Vytržené listy paní učitelka spočítala a odevzdala v ředitelně ke zničení.

Během léta se rodiče rozhodli, že když jsem tak hubený, bude lepší, když půjdu do měšťanky ve Slušovicích. Už rok tam od nás jezdil denně autobus a moje spolužačka a sousedka odnaproti, Alena Svatošova „Apolénova“, tam také rok do školy pohodlně jezdila. S Alenou jsme pásávali husy, sbírali klásky na Mikulovém strništi „Na korytě“ a houpali se na převislých větvích dvou starých krásných lip, které pak všemínští horliví zastánci kolektivizace zemědělství v roce 1964 vykáceli. Věčná škoda toho krásného koutu přírody! Alenu jsem jednou tak moc rozhoupal, že se ve strachu pustila větve a letěla dolů až na jejich políčko u vozové cesty pod Mikulovým břehem. Alena se v dospělosti provdala na Hvozdnou, zemřela v dubnu 2007. Tatínek mě vzal koncem prázdnin do Slušovic představit panu řediteli Slaměnkovi a v září jsem začal jezdit do pěkné slušovské školy z hlazených červených cihel, kterou nechal za první republiky postavit Baťa.

Přišlo jaro 1953. Soudruh Stalin a brzy po něm náš první dělnický prezident soudruh Klement Gottwald zemřeli. Pak velice, velice pomalu začínala prosakovat pravda o těchto „velikánech lidstva“. O tom všem jsem já samozřejmě neměl tušení. Změnilo se u nás doma jen to, že se toho roku vrátil z komunistických koncentračních táborů můj strýček, dominikán P. Antonín Čala. Pamatuji si, jak v dubnu 1950 náhle všichni řeholní kněží zmizeli, vůbec jsme nevěděli, kde strýček je. Až za nějaký čas přišel poštou balík s jeho svrsky a ve špičce jedné polobotky byl schovaný moták, ve kterém strýček psal, že je internován v klášteře v Želivě. Byl to typický komunistický koncentrák s ostrahou a psy, ve kterém Státní bezpečnost soustředila prominentní, státu nebezpečné řeholníky.

Právě proto, že život v těch dobách nebyl lehký, se mi silně vryly do paměti mnohé pozitivní dojmy, které mě tehdy dělaly šťastným a spokojeným. S postupujícími léty se tyto zážitky vynořují stále více a více oživené. Nezapomenutelná byla atmosféra Všeminy mého dětství v druhé polovině čtyřicátých let minulého století: Dědinka v malebné krajině mezi valašskými kopci. Převážná většina chalup je dřevěná, často jen s jednou či dvěma místnostmi, ve kterých se tisíní vícegenerační rodiny. Hnůj před chlěvy je většinou uprostřed dvora nebo malého dvorku. Několik dělníků si u Bati ve Zlíně už vydělalo dost slušné peníze, a tak si mohli postavit nové, menší zděné chalupy s jednou podkrovní místností. Ráno a večer je slyšet motor autobusu vozícího všeminské tovární dělníky („baťovce“) do obuvnických dílen ve Zlíně. Jen zřídka se na prašné silnici objeví menší nákladáček vezoucí třeba zboží denní potřeby do koloniálu v Hořansku „u Valachů“ pod hospodou „U Fojtů“. Zvláštní byl šumot života všeminských chalup a hospodářství – kdákání slepic, kokrhání kohoutů, štěbetání četrných kachních a husích hejn, bučení krav. Sem tam zařehťá kůň, těch je ale v dědině málo. V červnu je Všemina silně provoněná senem, koncem července zrajícím obilím, na podzim vůní bramborové natě. Krásně také voní zem čerstvě zoraná pluhem. V časném podzimu jsou na pasíncích (pastvištích) spousty fialových ocúnů a později, když přijdou první mrazíky se ráno na trávě třeptí jinovatka. V senoseči nebo ve žních je všude slyšet drkotání vozů tažených většinou kravami. Jsou slyšet charakteristické zvuky při kosení obilí kosami s nadvstavci, které brání rozptýlení pokoseného obilí („lepače“), je vidět hemžení lidí na svažitých políčkách. Proschlé posečené obilí, položené v pokládkách na zemi, je třeba stočit a položit na „obříslu“ (povříslu), ty pak svázat do snopů a složit do mandelů nebo panáků. Žene – li se ze „zhnilého kúta“ ze severozápadu od Kopné bouřka, potom kopce i doliny ožívají spěchem. Drkotání vozů se zesiluje, lidé se snaží dovést do stodoly aspoň část suché úrody. „Ostrévky“ se senem jsou později vystřídány řadami obilných mandelů a panáků. Na dráhách u lesa na Čupě „Na Bělíčkovém“ začátkem léta voní lípy, při potocích celoročně olše. V zimě je i přes den krajina tichá, modrobíle oděná sněhem. Na jaře u potoků kvetou velké trsy blatouchů a sasanek. Potůček, který pramení v Jamách a teče malebnou krajinou za „naša“ až ke Kršlákům a Karlíkům, vlévá se u mostu v Dolansku do Všeminky. Krávy na pastvu jsme v létě honili kolem páté hodiny odpoledne, kdy už tolik neštípala „hovada“ (ovádi). Když jsme je večer honili z pastvy domů, vstoupily krávy pohodlně do mělkého potoka na „Podstrání“ (tam kde je teď vjezd na všeminské hřiště) a hltavě pily jeho čistou vodu. Ve vodě se hemžila spousta malých rybiček, pod kameny jsme snadno našli během chvilky několik raků. Raky s naším Frantou jsme často chytali a v kuchyni na žhavém uhlí jsme si je pekli. Ta chuť a vůně! Ted' je tento potůček díky přívalům vody, které stékají s téměř holé jižní části Čapákového vrchu, zanořený v hlubokém kaňonu. Díky přehnožování za časů kolektivizace je bez známek života. Snad se někdy podaří rybičky a raky do potůčku vrátit. Kéž by se tomuto koutu zdevastované přírody vyhnuly bleskové povodně! To by pro něj měly katastrofální důsledky. V druhé polovině srpna bylo slyšet v Dolansku zvuk mlátičky. Stěhuje se z jedné stodoly do druhé spolu se strýcem Palíkovým, který ji obsluhuje. Pamatuji i mlácení cepy. V první polovině čtyřicátých let minulého století ke konci podzimu, když přšelo a bylo nevlídně, na mlatevni (na mlatu) u nás v nové stodole mlátili naši pár snopů obilí, aby bylo dost rovné slámy. Ta se nacpala do strožoků a na těch se v postelích spalo. Nám dvěma bratrům na společné, nepříliš široké posteli, se spalo pohodlně jen na krátký čas. Sláma se slehla, vytvořila se jakási vana ve které jsme byli k sobě natlačeni. Přerovnat ogarům slamník nikoho nenapadlo a nám oběma nepřišlo na mysl někoho z domácích o to požádat. Práce bylo hodně a na takové detaily času nezbývalo. Ticho a intenzivní vůně přírody od jara do zimy byly pro dědinu charakteristické. Strýček P. Čala vždycky když přijel z Olomouce říkal, že je ve Všemíně „silný vzduch“. Světelný smog v té době v polích za dědinou prakticky nebyl žádný, takže byla vidět v pozdních večerech a v noci celá hvězdná obloha ...

OBEČ VŠEMINA VE VZPOMÍNKÁCH PANA ANTONÍNA ŠTĚPÁNŮ

Všemina č. p. 286

Moje rodná obec Všemina prošla různým vývojem. Začínali tu lidé hospodařit jak jinak než jako zemědělci. Tehdejší lidé museli robotovat na panském, protože byli poddaní vrchnosti. Proto se zúčastňovali různých vzpour a odbojů jako bylo Valašské povstání. Toto bylo potlačeno a mnoho lidí padlo v boji a ti co přežili, byli trestáni a popravováni. Těžko si dovedu představit tehdejší život lidí, kteří měli své hospodářství o které se museli starat, aby měli živobytí pro svou rodinu a krmivo pro dobytek přes zimní období. Přitom všem ještě museli odvádět daně. Byly naměřeny daně z komínů. Pokud nebyly v hotovosti peníze, museli platit v naturáliích. Obilí, vajíčka, drůbež, sušit seno pro panské. Určité druhy naturálií se musely odvádět do panských skladů.

Pak se doby měnily. Panovníci rušili roboty, byly vydávány toleranční patenty a jiné úlevy. Nebylo to samozřejmé, ale na základě rebélií a odbojů, kterými si lidé vydobyli svá práva. Drancování a plenění různých vesnic probíhá hlavně při válečném tažení, kdy byly brány dobytky – krávy, ovce, prasata i obilí za účelem doplnění potravinových zásob pro vojska. Proto lidé hledali různé úkryty pro potraviny a i pro různé cennosti. Tím se stalo, že někteří lidé nepřežili válečné hrůzy a tak vznikaly poklady, které jsou nalézány i v dnešní době.

Žilo se skromně a někteří i v bídě. Zábavou byla i práce, při které se dalo zpívat a někdy dělat i jiné legrace. Nebyla televize, někdy ani rádio, protože elektřina byla ve Všemíně zavedena až v roce 1940. Proto se lidé scházeli na besedy, kde se probíraly různé situace, nebo v rodinných kruzích, kde se četlo, hlavně v zimním období. Přečítal jeden a ostatní poslouchali nebo při tom dělali jiné práce například žehlení, pletení košů, březové metly. Ve většině domácností se chovaly husy a pak bylo draní peří. Tuto práci dělaly hlavně ženy. Scházely se v jednotlivých domácnostech a vzájemně si vypomáhaly. Při této práci se probíraly různé události a klepy. Někdy se vyprávěly i strašidelné historky a pak když se ženy rozcházely domů, bály se příznaků a strašidel, které z historek vzešly. Draní peří probíhalo ve večerních hodinách, někdy až do pozdních hodin. Některé ženy měly společnou cestu a jiné musel některý z mužů doprovázet, aby se nebály. Strašidelné historky byly např. že byl někdo pochován za živa, až při pohřbívání do hrobu se procitl a když jej vyprostili byl úplně šedivý, přesto že to byl mladý člověk a měl před tím černé vlasy. Nebo že na hranicích mezi Liptálem a Všemínou strašil tzv. Benešek, který nosil hlavu pod paží a jiné.

Staré zvyky a tradice v naší obci Všemíně.

Čas ubíhá a postupně se mění i způsob života. Rodinné oslavy, svatby, křtiny, úmrtí, pohřby, Velikonoce, hody, Mikuláš, Vánoce měly své zvyky a tradice. Něco z toho co bude popisováno se zachovává doposud, ale již v jiné podobě odpovídajícím dnešním podmínkám. Je třeba pochopit tehdejší dobu, kdy nebylo všeho takový dostatek jako je dnes.

Svatba a její průběh tam, kde na to měli podmínky. Ještě před svatbou ženich a nevěsta někdy i rodiče si zvali hosty k této příležitosti. Pozvaní hosté těsně před svatbou nosili do domu ženicha a nevěsty různé potraviny – vejce, máslo, mléko, tvaroh, mouku, později i cukr. Svatební pohoštění se připravovalo současně u rodičů ženicha i nevěsty. Jen zcela výjimečně byla hostina pouze v jednom místě např. když ženich nebo nevěsta nebyli z místa. Svatební hostinu vždy připravovala a řídila kuchařka – zkušená místní žena. Pomocnice byly sousedky. Začínalo se již tři až čtyři dny před svatbou. V této době přinášeli pozvaní hosté do domu kde se konala svatba vejce, mléko, máslo, tvaroh, mouku i cukr. Nejdříve se pekly koláče, pak se chystaly lukše (nudle). Maso hlavně drůbeží. Koláče se pekly zásadně doma, protože téměř v každém domě byla pec na pečení chleba. Svatební koláče byly kulaté, velké asi 40 cm v průměru, malé bábovky a vdolečky. Cukroví se tehdy nepeklo. Dále byl připraven nevěstinský koláč. Byl stočen do věnce, plněný tvarohem nebo mákem a po upečení zdoben květinami živými nebo papírovými. Byl to tak zvaný věnec pro nevěstu. Tento věnec

při svatbě byl použitý pro účel vybírání do koláča. Tuto záležitost prováděl „Starosvat“. Byl to většinou příbuzný nevěsty nebo ženicha, který dovedl vtipně mluvit a peníze vložené od svatebčanů do koláča, vtipně předával nevěstě. Koláč byl rozdělen mezi družinu. Proto se říkalo, že vybírá do koláča. Později se peníze pro nevěstu vybíraly do slaměnce – ošatka ve které bylo trochu obilí, většinou pšenice, a to aby peníze rostly a rozmnožili se jako to obilí. Koláče se neroznášely, domů si je nosili jen ti, kteří na svatbu něco přinesli. Jiné pečivo se nerozdávalo. V den svatby se rozdávaly koláče přihlížejícím dětem i dospělým. Také na místní chudé bylo pamatováno. Před svatebním obřadem dostávali všichni účastníci svatby koláč a kávu nebo čaj. Až po roce 1945 se začal podávat guláš a slivovice, ale jen málo. Po svatebním obřadu v kostele se družina a ostatní svatebčané přemístili do některé hospody, kde hráli muzikanti a tancovalo se. V hospodě se popíjelo, ale každý jen za své. Nevěsta a ženich přicházeli do hospody později, protože po skončení obřadu v kostele byli na faře udělovat zápis do matriky a obřad potvrdit svým podpisem. Toto byl úřední doklad. Družina, někteří svatebčané setrvali v hospodě až do doby, kdy byl připravený oběd i večeře, to bylo asi kolem třetí až čtvrté hodiny odpolední. Pak se svatebčané rozdělili a šli do toho domu, odkud byli pozvaní. Po společné modlitbě byla podávána polévka nejčastěji drůbeží někdy i hovězí s lukšemi. Připravené jídlo roznášela kuchařka a její pomocnice, někdy i mládenci. Přitom se pronášely různé veršované říkanky. Když se přinášely lukše k polévce, tak kuchařka říkala: „Aj mačka, mačka, hledaj nevěsto, hledaj kmocháčka“. Přílohou byly kompoty, vařené sušené trnky nebo hrušky. Další jídlo bylo sekaná se zelím a přitom se říkalo: „Aj zelé, zelé, kyselé zelé, obrať sa na mňa líčko červené“. V chudších rodinách byla podávána i krupičná kaše. To se pronášela říkanka: „Ty naše kuchařko v červené župici uvařilas nám švába v krupici“. Při svatební hostině nebylo pokrmů se zvláštní symbolikou. Jen když přicházela nevěsta k ženichovým rodičům, tak se zpívalo: „Aj medu, medu, nevěstu Vám vedu. Jak nedáte medu, nevěstu odvedu“. Přivádějící dostali chléb s medem a kde med neměli, byl chléb se solí. Ženich s nevěstou jedli z jednoho talíře, aby byla shoda při společném životě. Toto se dodržuje i dnes.

Byly i jiné události, které se slavily. Například hody, které se slaví na sv. Martina. To již byly vykrmené husy nebo kačeny, ale jen v rodinách zemědělců, kteří proto měli podmínky. Chalupníci a jiné chudobné rodiny to měli skromnější. Pak byly velké svátky Vánoce. Před Vánocemi byl advent, počátek zimního období a čas domácích zabíjaček. Téměř v každé chalupě, kde to bylo možné, se chovalo nějaké prasátko a tak se zlepšovala potravinová základna rodiny. Chybou bylo, že v té době nebyly ledničky ani mrazáky a tak se vyrobené jitrnice a jelítka roznášely rodině, sousedům, protože se nedaly dlouho přechovávat. Pak sousedé zase vraceli ze svých zabíjaček svoje výrobky a tak bývaly zabíjačkové pochoutky téměř po celou zimu. Maso se také nedalo dlouho přechovávat a tak se nakládalo do láku a připravovalo na uzení. Uzení se provádělo několik dní. Tato osvědčená konzervace vydržela téměř až do léta. Maso se nevařilo každý den, bylo jen v neděli nebo ve svátek.

Vánoční svátky byly a jsou velkou událostí. Začínaly Štědrým dnem, který je vyhlášen jako postní den, ale večer se již připravovala štědrovečerní večeře. Kde na to měli, byla večeře opravdu štědrá, ale byly rodiny, které na to neměli dostatek finančních prostředků a tak byla štědrovečerní večeře chudá. Skladba této večeře: obvykle byla zasmažená hříbová polévka, což bylo hlavní jídlo, pak následovala krupice, ovoce, ořechy a nějaké pečené cukroví. Před štědrovečerní večeří se nejprve poklízeli dobytek, dojení krav a jiné přípravy na den příští, tj. svátek „Narození páně“ a to byl velký svátek, kdy se nesmělo nic dělat, jen to nejnutnější – poklidit dobytek a chystání svátečního oběda a pak to hlavní, návštěva kostela, kde byly slouženy mše svaté, zpívání koled a obdivování jeslíček. Slavnostně vyzdobený kostel dýchal slavnostní atmosférou.

Ryby se začaly vyskytovat až po roce 1945 a to velmi málo. Další sváteční dny již byly bohatší. Byly napečené koláče a maso bylo drůbeží, nebo vepřové. Po štědrovečerní večeři následoval přechod ke stromečku, který se rozsvěcoval voskovými svíčkami, od těch se pak zapalovaly prskavky za zpěvu koled, kde první byla „Narodil se Kristus pán“. Následovalo také rozdělení dárků pokud nějaké byly, ale byly. Pro nás menší děti se vždy něco našlo. Bylo toho poskrovnu, ale bylo. Například obrázkové kostky, nebo hra člověče nezlob se, nebo věci denní spotřeby jako byly ponožky apod. Nebylo toho

jako dnes, kdy děti dostávají spousty hraček a jiných věcí a to velmi cenných. Po rozdělení dárků, které netrvalo dlouho, se opět zpívaly koledy a bylo to velké završení rodinné slavnosti tohoto dne. Nebyla televize ani rádio a tak se setrvalo ve sváteční pohodě. Ráno o páté hodině byla jitřní. Druhý svátek vánoční na Štěpána, se chodilo po koledě.

Obdobou velkých svátků byly Velikonoce, které byly již v jarním duchu, Předcházel tomu velký týden, který končil bílou sobotou a to byl den velkého úklidu v hospodářství a příprava předvečerní slavnosti, kdy probíhaly pobožnosti v kostele a byly završeny průvodem po vesnici. Jako oslava vzkříšení, nebo – li zmrtnýchvstání Pána Ježíše. Velikonoční neděle byla hlavní pobožností v kostele. Odpoledne byla ale velká příprava na Velikonoční pondělí. Barvila se vajíčka, pletly se tatary. V pondělí Velikonočním probíhala šlaháčka, jak se tehdy říkalo. Opět pro srovnání. Nebylo tolik dobrot, čokolád a pochoutek jako nyní. Byly ke koupení perníkové figurky hlavně koníci s jezdci zdobené i barevnou nálepkou a hlavně barvená vajíčka a domácí pečené cukroví – boží milosti a chrásty.

Určitému druhu zábavy a společenského života v obci sloužily hospody. V hospodě U Fojtů (majitel František Kučera), kde bylo jako v jediné v té době vybudováno jeviště, se hrálo v době třicátých, čtyřicátých a počátkem padesátých let v zimních měsících ochotnické divadlo. Různé divadelní hry byly vybírány na podmínky tehdejší doby a podle zájmů diváků. Organizaci měli na starosti hasiči, nebo v té době fungující spolek mládeže „Omladina“ který byl po roce 1948 zakázán. Ochotnických herců bylo dostatek jak z mladší, tak i ze starší generace. Po večerech se účinkující scházeli na zkoušky. Vzhledem k tomu, že prostor hospody byl malý a nevešlo se tam moc diváků, hrála se představení vícekrát. Pokud byl zájem, jezdilo se hrát divadlo i do sousedních obcí. Podobně to bylo i opačně, např. Trnavští ochotníci jezdili k nám do Všeminy.

Pořádaly se i taneční zábavy organizacemi, které v obci působily. Byli to hlavně hasiči, později „svazáci“, myslivci a i politické strany ČSL – lidovci, KSČ – komunisti při různých příležitostech např. kácení máje, plesy. Při zábavě v rohu sálu byli muzikanti a okolo stěn byly lavice, kde většinou seděly maminky, které doprovázely své dcery, nebo některé jen ze zvědavosti. V některém rohu postávala děvčata a kluci většinou u pultu nebo na chodbě. Když začala hrát hudba, tak se šlo tancovat. Po tancování opět každý zaujal své místo, ale ve stoje. Nesedělo se u stolů jako dnes. Účastníky zábav nebyla jen omladina, byli to i ženáci, muži, kteří doprovázeli své manželky.

Hospody sloužily i k účelům konání schůzí různých spolků, politických stran a veřejných jednání o obecních záležitostech. Byly to hospody „U Kovačků“ a „U Kachtíků.“ Hospoda „U Kachtíků“ byla přestavěna, zvětšena a později bylo přistavěno i jeviště. Vzhledem k tomu, že v obci bylo málo kulturního vyžití, dospělá mládež trávila dosti času v těchto prostorách. Aby se čas vyplnil, hrávaly se karetní hry. Mariáš, taroky, žolíky. Pokud se sešla dobrá parta a byla povznesená nálada, tak se i zpívalo a pokud byli dobří zpěváci, byli dobře hodnoceni i ostatními hosty. Někdy nechyběly ani hudební nástroje jako harmonika nebo housle, na které hrával strýček „Fojtěnín“ Čala. Strýček Fojtěnín byl charakteristická postava té doby. Bydlel na č. 11, starý domek, který již není a stál naproti nynějšího obchodu „ENAPÓ“. Hospodařil na zemědělské půdě a byl i jeden čas myslivec a tím měl i zbraň, brokovnici. Jenže při nějaké příležitosti, když mu za manželkou chodil amant, tak se bránil tím, že po něm vystřelil, ale ho nezranil. Přesto byl odsouzený a vězněný. Když pak propuštěn se stavil v hospodě, při dobré náladě zpíval písničku:

Lístečku z angreštu,
Fracek jde z hareštu,
Vystřelil dvě rany,
Proto byl zavřený.

Tuto písničku si složil sám. Když byl s námi ve společnosti, rád vyprávěl o tom, jak za první světové války byl zajatý v Rusku, kde pracoval. Uměl na tehdejší dobu ruskou řeč a znal i ruské písničky. Tak měl náš obdiv a rádi jsme jeho vyprávění poslouchali, ať již bylo pravdivé, nebo smyšlené. V té době to většinou bylo v hospodě „U Kachtíků“, kde měl prodejnu „Masna“ pan Čala Josef, jako dřívější soukromý řezník. Byl manželem paní Aloisie, která byla majitelkou této hospody, ale byla pod

správou „Jednoty“. A tak pan Čala rád nabízel hostům v hospodě různé pochoutky k zakousnutí k pivu. V nabídce byly různé salámy, kabanos nebo tehdy specialita ramínko a k tomu rohlíky nebo chleba. Tak se dalo vydržet při besedování a zpěvu až do pozdních hodin, ne však dýl jak do 22:00, kdy byla doba ve které se veřejné místnosti jako byly hospoda zavíraly a hosté museli budovu opustit. Také v hospodě „U Kovačků“ (majitel pan Tomáš Kovařík), se zvláště v neděli odpoledne scházeli hráči v karty, mariáš nebo taroky, který hráli zkušení hráči a taroky jen dobře znalí této hry a to byla elita. Do začátku padesátých let hospody byly vedeny jako soukromé živnosti. Po tomto období byly soukromé živnosti zrušeny, hospody byly převedeny do správy spotřebního družstva „Jednota“. Tímto se dosavadní majitelé stali jen správci a zaměstnanci „Jednoty“. Hospoda „U Kovačků“ byla začátkem šedesátých let zavřena a změněna na obchod se smíšeným zbožím. V obci Všemíně byly i další různé živnosti. Obchody s potravinami tzv. koloniály, obchodníci se dřevem, výroba nebo obchod se šindely, které byly v hojné míře využívány jako krytiny na střechy domů i veřejných budov, jako kostely a školy. Pan Alois Dolanský provozoval pojízdnou mlátičku na mlácení obilí, pan František Pekař měl živnost krejčí, pan Bohumil Matušek byl zkušený kovář a podkovář. V té době došlo i ke zrušení – likvidaci rámové pily katr ve vlastnictví pana Pavla Macháčka, zemědělce ve Všemíně. Přesto, že strojové zařízení bylo nabídnuto jiným pilám k použití, nenašla uplatnění a proto byla určena do šrotu. Tak byly ukončeny živnosti ve Všemíně. Bylo velkou škodou, že tyto řemeslnické živnosti přišly nazmar. Osobně jsem tyto živnostníky znal a využíval jejich služeb. Ať to byl pan Pekař, který mi upravoval obleky, nebo pan Matušek, který jako kovář vyráběl různá kování, ostřil nářadí a hlavně podkovářské práce prováděl perfektně. Byl nepostradatelný pro zemědělce, kteří měli koně.

Období válečné

Jak již bylo historiky popsáno období války, které trvalo 6 let, bylo pro český národ velmi těžké období. Chci přiblížit tuto situaci jak bylo prožíváno v naší obci. V roce 1940 jsem začal navštěvovat obecnou školu ve Všemíně, jak se tehdy říkalo, ale již z této doby mám mnoho vzpomínek v paměti. V první třídě jsme se učili abecedu, počty a jiné základní předměty. Jen co jsme se naučili číst a psát česky, již jsme se museli učit i německy. Přesto naši páni učitelé a učitelky v nás podněcovali české dějiny, národní cítění i když to hrozilo tresty, pokud by je někdo zažaloval. Počátkem čtyřicátých let to ještě nebylo tak kritické, ale později zvláště po haidrichiádě byly situace horší. Když bylo výročí úmrtí T. G. Masaryka, tak byla malá vzpomínková akce přímo ve škole. Byla přednášena báseň a úryvek zněl ... to kalné ráno, to si dítě pamatuj. Bylo to krátce po smrti T.G.M., ač národ byl velmi spjat s osobností T.G.M., neboť to byl „tatiček Masaryk“, který položil základy pro vznik nové Československé republiky.

Vzpomenu krátce ještě období před válkou, když jsem ještě nechodil do školy. Bydleli jsme v blízkosti a tak jako děti jsme se v okolí školy pohybovaly velmi často. Mými kamarády byli i starší sousedé jako byl Lojzek Martinů (Zemanů), (Medan) Metoděj Gajdošík (Nosálků) a jiní. Oni byli o dva roky starší, takže již do školy chodili. V té době byl panem řídícím (ředitel školy) pan Šulc. Byl to již pán starší a další byla paní učitelka Šindlerová. Toto byli lidé velmi dobří a tolerantní. Jednou, když jsem se potuloval v okolí školy, tak Lojzek Zemanů mě vzal, abych se šel podívat do třídy, kde se učili. Tak jsem se usadil s ním v lavici, to byla přestávka. Po přestávce přišel pan řídící Šulc a hned jak mě uviděl, tak se ptal co to znamená. Ostatní mu vysvětlili, že jsem byl před školou a že chci vědět jak to ve škole chodí. Tak jsem strávil jednu vyučovací hodinu ve škole, než jsem začal do školy vůbec chodit.

V důsledku válečné doby byl zřízen „Protektorát Čechy a Morava“. Krátce po tomto zřízení byly zavedeny v naší obci velmi přísné režimy. Byly zavedeny soupisy všeho domácího zvířectva a zemědělské půdy a předepisovány dodávky. Jednalo se o brambory, vejce, mléko a i dobytek na maso. Byl zaveden lístkový systém. Lístky se vydávaly na všechno. Bylo spočítáno, kolik kdo spotřebuje masa, cukru, mouky, chleba i cukroví. Na prádlo i na oblečení byly tzv. šatenky, kde byly uvedeny body. Při koupi oblečení byly v obchodě uvedeny ceny a kolik bodů bylo nutno doložit. Občanům, kteří měli nějaké hospodářství byly stanoveny samozásobitelské dávky a to znamenalo, že na některé potraviny nedostali lístky. Byly to například mouka, maso, tuky, chléb. Uvedené

potraviny si zemědělci mohli vyprodukovat z vlastních zdrojů. Mouka se mlela ve mlýně, chleba se pekl doma a maso bylo ve chlívku, nebo běhalo po dvoře. Ovšem zase si nemohl nikdo chovat co by chtěl. Ze zvířat byla předsána norma a co bylo navíc, se muselo odevzdat. Když někdo měl něco navíc, tak to bylo načerno jak se říkalo. Obilí se taky nemohlo semlet na mouku kolik kdo by chtěl. Byly stanoveny samozásobitelské dávky. Tyto dávky byly stanoveny na počet lidí v domácnosti a počet dobytka a drůbeže. Zemědělci s menší výměrou polí měli vypočítány samozásobitelské dávky jen na určitou dobu a pak dostávali lístky na všechny produkty nutné pro život. Problém s lístky měli i obchodníci. Každý měsíc museli lístky nalepit na archy papíru a doložit k evidenci o prodaném zboží. Lístky byly vydávány na dobu jednoho měsíce, a tak se to opakovalo měsíc co měsíc. Lístkový systém byl provozován i po válce a trval až do května roku 1953, kdy byl zrušen a byla provedena peněžní měna. To vše bylo přísně evidováno a kontrolováno i několikrát do roka. Běda tomu, u koho byly zjištěny zatajené zásoby, zatajená zvířata, která mohla sloužit ke zlepšení potravinové situace. Za porušení těchto ustanovení byly velké tresty. Proto se lidé obávali něco mít navíc. Normy na přežití byly velmi tvrdé a proto se v mnohých případech živořilo. Mouka se mlela ve mlýně, který byl v nedaleké Neubuzi, kde byl mlynářem pan Kašpárek. Obilí mohl mlet jen těm, kdo měli povolení od tehdejšího obecního úřadu a to byli velcí zemědělci. Načerno jak se tehdy říkalo mlet nesměl, jinak mu hrozilo potrestání, někdy i velmi přísné. Proto někteří, kteří toto povolení neměli, využívali domácího mletí na tak zvaných žrnách. Bylo to zařízení na pohon ruční nebo nožní, kde se šlapalo a přes klikovou hřídel se dával do pohybu jeden kámen, který byl pevný. Středem se sypalo obilí. Okolo kamenů byl kryt a v jednom místě rozemleté obilí padalo do mísy nebo ošatky, neboli slaměnce. Tato činnost byla také zakázána a v případě porušení zákazu potrestání. Provoz tohoto zařízení dělal hluk a proto se muselo dávat pozor, aby provoz nebyl odhalen. V případě prozrazení muselo být zařízení rozebráno, nebo opatřeno plombami, aby nemohlo být již použito. Výrobek, který z této činnosti vzešel, byla mouka včetně se slupkami z obilí, které se ve mlýně oddělovaly (otruby). Tato hrubá mouka se pak používala při pečení chleba i koláčů nebo buchet. Nebylo to na pohled pěkné, ale bylo to zdravé. Mletí na domácím mlýně bylo náročné. Namletí potřebného množství trvalo někdy i půl dne. Těchto zařízení bylo v obci jen několik.

Období válečné, bylo období těžkého života. Lidé z obce, kteří jezdili do zaměstnání, většinou do Zlína do fy. Baťa odjížděli ráno a vraceli se večer, protože byla 12 hodinová pracovní doba a šestidenní pracovní týden. Jezdily dva autobusy, které byly plně obsazené, tj. několik míst na sezení, jinak ostatní stáli a byli namačkaní tak, aby jich tam mohlo jet co nejvíce. Někdy nešly zavřít ani dveře. V druhé polovině válečného období, to hlavně po vpádu německého vojska do Sovětského svazu se muselo šetřit pohonnými hmotami a tak autobusy jezdily jen do Lípy, kde cestující přestoupili na vlak a tak pokračovali v cestě do Zlína. Šetřit se muselo i proto, že i benzín byl na přidělové lístky. Kvůli úspoře benzínu byla některá nákladní auta upravena na dřevoplyn. Bylo to přídatné zařízení, které spočívalo na tom, že na auto byl přimontován zvláštní kotel ve kterém se topilo tvrdým dřevem, které bylo nedokonale spalováno a vznikal dřevoplyn, který byl veden do spalovacího motoru a tak byl uváděn do chodu motor auta místo benzínu.

Život v obci probíhal jako obvykle. Zemědělci pracovali na polích, hospodařili podle svých možností tak, aby výtěžek byl co nejlepší. Byli i malí vlastníci zemědělské půdy, která by je neuživila a tak jezdili za prací a výdělkem do Zlína, na Vsetín a i do Ostravy, kde byli celý týden. Svá políčka obhospodařovali po skončení zaměstnání a ve volných chvílích jak se dalo. Většinou se ale o hospodářství staraly manželky, které byly většinou v domácnosti, nebo školou povinné děti.

V zimním období zemědělci kteří měli koně, si přivydělávali pokud se těžilo v lese dřevo tak, že z lesa přibližovali kmeny na určenou skládku. Vzhledem k tomu že jezdily autobusy, jiná auta ani mnoho nejezdila, tak se musela udržovat silnice, aby byla sjízdná, hlavně když napadl sníh a toho bývalo v té době dostatek. Proto obec nechala udělat prohrňák jak se tehdy říkalo a majitelé koní tahali po silnici toto zařízení. Byl to z fošní zhotovený tvar šípů o délce asi 4 m a zadní část byla rozevřena asi 3,5 m. Přední část, hrot byla okovaná ocelovými pláty, ale hlavně to bylo velmi těžké monstrum, které musely zvláště od spodní do horní části obce tahat dva páry koní. Traktory v té době nebyly známy. Posypy se tak nekonal.

V letech 1940 – 1942 byli dvacetiletí až pětadvacetiletí mladí lidé povoláváni na nucené práce do německé říše. Tam museli za velmi špatných podmínek tvrdě pracovat i 16 hodin denně. Byla to náhrada za německé muže, kteří jako vojáci bojovali na všech frontách. Z naší obce tak bylo násilně převedeno několik mužů i žen. Byl mezi nimi i můj bratr Franta. Domů se vraceli až po skončení války. Tak běžel válečný čas, kdy německá vojska postupovala na území Sovětského svazu až narazila na odpor a byla nucena ustupovat. To se blížilo ke konci roku 1944 a po Slovenském národním povstání se začal šířit partyzánský odboj. I když legálních zpráv o průběhu mnoho nebylo, ale z ilegálních zpráv se občané dovídali, že se pomalu ale jistě blíží konec válečného období. Přesto nacističtí mocipáni povolávali další muže – invalidy do válečné vřavy. Začátkem roku 1945 bylo převedeno do naší obce mnoho německých vojáků a byli ubytováni v budově školy, takže my děti školou povinné jsme začali mít prázdniny. Zpočátku jsme si ještě jednou týdně chodili pro úkoly do hospody u Kovaččíků. Jenže po 14 dnech přibyla další jednotka vojáků a ta byla ubytována v hospodě „U Kovaččíků“. A tak nám začaly prázdniny až do konce války. Tím, že byla v obci umístěna vojenská jednotka byl narušen i klid v obci. Tato jednotka byla složena ze starších pánů, mnozí i invalidní prodělávali základní vojenský výcvik a tak asi po družstvech se rozcházeli po okolí školy, zahradách, které nebyly v té době ohrazeny a velitelé s nimi prováděli výcvik. Kopali i okopy a různé výcvikové činnosti. Velitelé byli ubytováni v některých domácnostech. Nebyli to jen vojáci, ale měli i několik párů koní a povozy, které byly ustájeny ve stodolách, nebo kůlnách. Hlavní velitel byl ubytován na faře. V té době bylo již rozvinuté partyzánské hnutí a tak byly i nějaké přestřelky. Jeden německý voják byl zastřelen. Nebylo přesně známo zda byl obětí partyzánů nebo se zastřelil sám. Někteří si od domácích zajistili civil a zběhli k partyzánům. Proto vzniklo velké napětí ve velení této jednotky a dle zpráv od tehdejšího pana faráře Hovadíka, chtěl velitel dělat velký zásah do obce i částečnou likvidaci z důvodů, že celá obec je partyzánská. Jen díky panu faráři, který znal perfektně německou řeč mu to rozmluvil a tak upustil od pogromy obce. Nějakých pár dní než měli přijít osvoboditelé, byla německá jednotka odvelena. Jen na Maňákovém vrchu zůstalo jedno dělo a jeho obsluha. Z této polohy bylo krásně vidět na Hranice na vrchol cesty, která jde od Liptálu.

Naše obec Všemina byla osvobozena 4. 5. 1945. V průběhu dne se roznesla zpráva, že fronta se blíží a že je již v obci Jasenná a tak starší kluci 16 – 18 roků chtěli jít naproti osvoboditelům a vydali se do svahu na Čapákův vrch. Jenže dělostřelci tam zjistili pohyb a v domněnku, že to jsou partyzáni nebo vojáci, tak tam pustili několik dělostřeleckých granátů. Hochům se nic nestalo ale vylekaní se vrátili domů. Asi kolem poledne procházel obcí muž v dlouhém kabátě a s holí, směrem dolů. Po nějaké době šel zase zpět nahoru, směr Liptál. Přicházeli i němečtí vojáci a šli do hospody „U Kovaččíků“. Byla to asi obsluha děla, šli si asi na pivo. Čas přesně nevím, ale bylo to již odpoledne, kdy před hospodou vystřelil český voják ze samopalu dávku a tak se němečtí vojáci dali na útěk, ale zadním vchodem přes dvůr. Byl jsem právě na náspu, když němečtí vojáci utíkali přes dvory.

VZPOMÍNKY PANA JANA HOLÍKA, strýčka Valachového

Vesničko moje milená
v které jsem se zrodil,
v které chci žít, zemřít,
v ní pochován býti.

Tato píseň nám vyjadřuje, jak si vážíme svého rodiště a chci v mojem popisování napsat paměti mojego útlého mládí a jak prožívali všechny děti předškolní věk, školní věk a jinošský věk, více je to kronika předškolní věk.

Ty malé děti, caparti, byla to radost staříků, kteří si ten život nudný s těmi dětmi veselili. Staří lidé v mojem mládí se měli velmi po chudobnu. Nebylo peněz na živobytí, jen v té rodině, kde si děti vážily svých rodičů, ten život měli snesitelný. To víte dědina chudobná, ale děti všude dosti. Ti malí se hned přizpůsobovali těm, kteří již začali chodit do školy. Ty dětské hry byly zajímavé, primitivní. Hráli jsme si na potůčku, kde nám voda poháněla lopatkový mlýn, dále v létě hry s kuličkami, vypouštění draků, dětem se zhotovil nějaký vozík, aby ti větší mohli v tom vozíku vozit ty ještě v peřince.

Školní věk. Dříve nebylo žádné předškolní věkové výchovy jako teď. Když padlo šest roků, tak se šlo k zápisu. My děti jsme si neuvědomovaly, co to vlastně je. Jedni šli s velkou radostí a jedni se krčili k mamince strachem. Ať to bylo k zápisu, nebo první den do školy, to již bylo zvykem, že maminka vzala sebou do košíku slepici nebo kuře, by to mohla darovati panu učiteli, dárek za své dítě. To bylo radosti, když zpočátku jsme začali chodit do školy. Všechno se obdivovalo a všechno se vykládalo, také zároveň rodiče tu radost prožívali, obzvláště když byl prvňáček první. Jak šel již pátý k zápisu již to nebylo tak okázalé.

Když jsme přišli ponejprv do třídy, jsme se porozhlíželi. Podlaha čistá z bílých širokých prken, na stěnách papírové obrazy různých ptáků a zvířet a krajiny. V každé třídě byl kříž, ve třídě byl stůl na stupni, vysoké plechové kamna, pak třídní tabule s křídou a hubkou.

Když tak bylo ve třídě zrána rušno, tu vstoupil do třídy učitel, všechno rázem ustoupilo a spontánně hlasem velkým „Pochválen buď Ježíš Kristus“ se všechno utišilo. Při vyučování těch malých byly jen tabulky a v dalších třídách se již psalo s pérem. V první třídě nás vyučoval rektor, jmenoval se Kunerth. Kromě toho byl vždy mladý učitel co učil druhou třídu. Byli to vždy mladí učitelé, kteří ukončili svá studia v Příboře na učitelském ústavě. Tito mladí učitelé se věnovali i hudbě. Učili žáky na housle a také hráli na varhany v kostele (Regenschori). Když se tak některý učitel dostal do zapadlé vesnice s nějakým ponurým okolím, bylo mu všelijak. U nás ve Všemině se stravovali mladí učitelé naproti v obchodě u Nosálků, paní Nosálková jim vyvařovala. Totiž co se týče učitelek bylo málo, co měly učitelské vzdělání, ty se nevдалy. U nás si ve Všemině našly u lidí byt. Učitelka Veselková byla na bytě u rodiny Valové.

Učení jsme měli podle rozvrhu. Také k nám přicházel do náboženství Katecheta dle svých vyučovacích hodin. Kázeň byla, bez kázně by si učitelé neporadili. My co jsme již byli starší, jsme se učili zeměpis. Globus a různé mapy byly ve třídě. Na stěně jsme měli vyvěšenou podrobnou mapu Hejtmanství Holešovské. Pak byl dějepis. Měli jsme ve třídě velkou knihu s titulními obrazy a vypsane dějiny našeho českého národa od knížete Bořivoje a všechny

postupně Království jednoho století po druhém to šlo, panovníci, králové, knížata, takže si to žák mohl všechno sestavit ve hlavě pro celý život. Byla to vzácná kniha. Někdo to neocenil. Jak kdo se čemu věnoval. U mne co bylo, byly první počty, ten zeměpis, dále dějepis, kreslení a rýsování.

Zájezdy školní nebyly, jen vycházky do polí. Také jsme si hrávali na Martinové louce na vojáky s dřevěnými šavlemi. Byli žáci hodní i nehodní, byli tací rošťáci, že když šli hořaně domů ze školy, šli proti proudu po potoce až domů. Jak to bylo s pozdravením? Někdo pozdravil, druhý ne.

Právě chci vsunout své paměti, když mi bylo 9 let, bylo na přelomu 19. století. Když odbilo o půl noci 12 hodin, tu se rozezvučely všechny zvony v celé vlasti až do 1 hodiny nastávajícího 20. století, v kterém právě my žijeme.

S ošacením a obutím to bylo chudobné. Ty tašky školní nebyly jako teď na zádech, to byly do ruky takové tašky z čehosi upletené, jak se to prodralo, tak se to zalátalo plátnem. V tašce byla tabulka, pár kaménků, tužka, nějaký sešitek a svačinka.

Letní dobou jsme chodili bosky do školy i do kostela. Tou dobou jak byl kostelní výbor, tak v první lavici v neděli seděl někdo z výboru, dával pozor na chlapce. Jací jsme byli ve škole, tací jsme byli i v kostele. Děvčata byly hodnější. Tím kostelním předsedou byl několik let František Tomšů.

Inspektora jsme neměli rádi ve škole, ani pána Děkana v kostele, když bylo vizitací.

Další zábavy měly děti různé. Na Smrtnou neděli pálívali Mařenu, pak byla šlaháčka, která se až dosud udržuje, o sv. Duchu měli pasáci velký oheň a to hned o 3 hodinách ráno, aby bylo ještě tma, odpoledne byla velká svačina a sodovka. Při letním pasení si dělali březové kůrky, napichli na dlouhý prut a večer to zapálili, když již bylo hodně tma a slavnostně hnali krávy domů s lampionama, zpívali a křičeli jak Indiáni. My pasáci jsme se scházeli na temeňu Sobolice, to bylo právě naše pole, které jsme obdělávali. Také za nama přicházeli ze sousedních pasinků kravaři. Tak jsme rokovali o světových stranách, kde je sever, jih, západ, a východ. Tak jsme si určovali, kde je Hostýn – Buchlov – Zlín – Luhačovice – Vsetín – Radhošť. To ale mosel být z nás někdo, kdo tomu rozuměl, měl přehled. Nestrpěli jsme, aby někdo řečnil naplano. V červenci jsme měli určitý směr, kde zapadá slunečko, mezi které kopce. Při pasení jsme vyváděli a krávy zatím byly v obilí, nebo v zemákokch.

Když se nám již končily roky odchodu ze školy, tak se nás učitel ptal, kde se který čím bude učit. My jsme každý nezávazně odpovídali co kdo chtěl. Já však jsem odpověděl, že bych se chtěl učit učitelem. Toto rozhodování bylo ve Všemíně těžké. Měšťanky na blízku nebylo, jen ve Vizovicích, ale pro každodenní chodění po blátě a ve sněhu se to nehodilo a na týdenní ubytování nebylo ani pomyšlení.

Mohu říct, že já jsem na tom byl špatně, když v mojích 13 letech mi zemřel otec v 51 letech na žaludeční nemoc, matka vdova ve 42 letech a nás 5 sourozenců. To bylo smutné, bez podpory, bez peněz. V takové situaci je člověk bezmocný. Otec zemřel v Uhrách ve městě Rábu (Gyor) a tam byl i pochován. Toho času tam byli ze Všeminy obchodníci s galanterním zbožím, trhovci. Tito naši občané chodili a jezdili po Rumunsku, v Uhrách, Rakousích a doma ve vlasti také. A co z toho všeho mi nezbylo, jen se učit tesařem na Vsetíně. O studiích nebyla ani zmínka. Co byli naši z rodiny a z příbuzných nám nemohli pomoci, ale když si tak člověk v tom psaní postěžuje, tak se mu uleví. Chci se vrátit o několik roků dříve, jak vzbuzovaly se v rodinách myšlenky na vzdělání svých dětí ve Všemíně. Namátkou jmenuji kněze rodáky všeminské: Mons. František Štěpán, zakladatel a budovatel siročince v Liptáli r. 1907, dále Dp. Kašpárek, děkan v diecézi Českobudějovické, Dr. Antonín Čala, převor Dominikánského kláštera v Olomouci, pak dva bratři, synovci Dp. Františka Štěpána, Dp. Karel Dolanský, arcikněz, Dp. Josef Dolanský vikář v Olomouci, jejich tři sestry byly učitelkami v Opavě a na Hlučínsku, jedna z nich zemřela v koncentráku.

Dp. Jan Tomšů a Janů. JUDr. Kovařík, okresní hejtman v Parkan – Nana (nynější Šturovo), profesor Alois Martinů, Dr. Klement Urban, dále Kunert na ministerstvu železnic v Bratislavě, byl to syn našeho rektora Kunerta, nakonec ještě učitel řídící p. Jan Lukašík.

Psal se rok 1904. V té době byl u nás duchovním správcem Dp. Josef Chlápek, neúnavný kněz, katecheta, také učil kostelní hudbu. Za jeho působení se mnoho zbudovalo. Předně se pokryl kostel glazurovanou skřidlou z Kunvaldu, která je doposud. Před tím byl kostel dvakrát pokryt šindelem. Jak se pokrývalo na kostele, tak my žáci jsme dostali povolení přes poledne vynášet skřidlu na klenutí. To byla naše radost z toho, že všude jsme měli volnost běhat, děvčata ty nesměly. Omítka zvenčí se dělala a také malba v kostele, nová dlážděná podlaha, dříve byly jen šlechty (ploché kameny), pak nové lavice a to bylo všechno v jednom roce 1904. Když se malovalo v kostele, tak bylo všude důkladné lešení, vcházelo se na ně z pavlačí. Na tom nejvyšším lešení pod klentbou bylo ještě menší lešení jak otoman, aby se dosáhlo k malování těch tří obrazů vleže. Ty obrazy maloval akademický malíř a sochař p. Alois Martinů, rodák všeminský, tři nábožné obrazy, které máme doposud. Když se ty obrazy malovaly, tak jsme my ogaři měli volný vstup a pozděky jsme to sledovali, co všechno tvořil tento malíř a sochař Alois Martinů. Udělal uměleckou vyřezávanou Křížovou cestu, sochy sv. Cyrila a Metoděje a to všechno se zbudovalo v tom roce 1904.

Dp. Josef Chlápek a farníci měli na tom velkou zásluhu. Přidám ještě jednu větu. Když se tato Křížová cesta světila, tak jsme mládenci nesli dvá jeden obraz se šerpama do kostela z Hořanska od Hospodských.

Alois Martinů byl z Hořanska ze čtvrté hospody ve Všemině. Tá již zanikla, ale se tam říká stále u Hospodských. Tento Alois Martinů také tvořil fasádnické štuky na významných domech ve městech.

A ještě něco o vzdělání v přítomné době. Ted' je tá možnost lepší, tak hodně se věnuje a odchází ted' na studie, ale nezazlívejme těm, kdo se tomu věnuje tolik roků duševní vypětí žáka a co je k tomu ještě potřebné, že to musí rodiče finančně vydržet a nemohou rodiče nic očekávat, že jim děti něco splatí, jedině když hodný syn nebo dcera to splatí vděkem.

Také náš syn Jan šel ve dvanácti letech studovat k Salesiánům do Fryštáku a pak další ročníky studoval v jejich ústavech v Ostravě, v Brně, v Pardubicích. Nejvyšší studie theologie měli v Oseku u Duchcova. Právě, když měl končit poslední rok po desetiletí, stala se taková hrozná událost. Zabraly se všechny ústavy a kláštery v roce 1950. Tím to všechno skončilo. Jaká to byla rána pro nás rodiče a zvláště jak již to bývá, že mateřská láska je vždy nejbližší dětem, tak byla zhroucená rodinným neštěstím. Po dalších letech měl jít na studie doktorát na univerzitu do Říma.

Co následovalo: všechny bohoslovce pozváželi do Oseku a odtud v transportech vezli do práce do Hluboček do lesů, pak do Plzně do kamenolomu a do Brna do cementáren. Trvalo to čtyři roky jako vojáci bez peněz. Co k tomu dodat, jaké jsou ty osudy rodinné!

Toto popisování věnuji ve svých 92 letech svým pravnukům a je jich sedmnáct, aby si někdy vzpomněli na svého staříčka. Byly doby zlé, byl jsem v první světové válce, která trvala od r. 1914 do r. 1918. Ale byly doby ještě horší v minulých staletích, v sedmileté válce drancovali naši zemi Braniborci. Když tak všichni sestrašení o svůj život rodiče plakali, jejich čtyřletý chlapeček sklonil se mamince do klína, dál se do usedavého pláče a volál, volál.

„ Zle matičko zle, Braniborci zde“!

Jedinému Bohu čest a chvála.

Psáno 17. dubna r. 1983.

Je to datum, kdy náš pravnuk Pavlíček slavil čtyřleté narozeniny.

Všem odkazuji svůj pozdrav.

Jan Holík, narozen 5. 10. 1891

Na staré časy vzpomíná pan Alois Čala ze Všeminy.

„Bylo tu mnoho zajímavé práce, barák jsme museli postavit, děcka vychovat, starat sa o hospodářství. Pole bylo málo, proto jsme si pronajali. Později nám přidělili půdu, která ležela ladem. Rodinné přídavky mi vzali, protože jsem měl více jak dva hektary půdy. Po vzniku družstev nám nezůstalo nic a je tomu tak dodnes. Musel jsem odejít pracovat do Třinca, potom do Otrokovic, kde moja onemocněla. Představte si, pět děcek do školy, krávy v maštali, a moja v posteli. Tehdy jsem dělal u Dopravních staveb, to jsou stavby silnic, železnic a mostů. Odchodil jsem od firmy, protože tam sa moc cestovalo. Joj, procestoval jsem celú Moravu. Musel jsem si najít práci takovou, abych byl denně doma, tak jsem nastúpil v dřevákovej v Lípě. Deset let jsem poctivě sloužil před odchodem do důchodu. Ani ten odpočinek jsem si nedopřál a šel jsem pomáhat do lesa. Tu jsem zůstal stejně dlouho jak u Dopravních staveb – sedmnáct let“.

„A čím jste se vyučil?“ „Zlodějem“, ozval se šibalský smích a já si najednou uvědomila, že ho ani jinak neznám. Vždy rozesmátý a plný humoru. S láskou na něho vzpomínají i brigádníci letní aktivity mládeže, se kterými vyžíнал trávu mezi malými stromky. Každý ho měl a má stále rád. Přes svůj úctyhodný věk sedmdesáti devíti je stále humorný a veselý děda. Nikdy nebyl u doktora. „Máte Valašsko rád?“. Pravda. To se nedá změnit. Je to kus mého života. I když na nohy moc nemůžu, vždycky se vytáhnu na ty naše kotáry, zajdu si na Syrákov – to je krásná pohádka. Ani vypovědět se to nedá. Valašsko je enom jedno a Valaši sú dobří ogaři a různé děvčice. Pan Alois Čala zemřel v lednu 1996.

Monika Julinová – z rozhovoru s panem Aloisem Čalou, slušovická Naše cesta 20. 12. 1989.

JAK SE U NÁS DŘÍVE ŽILO

Vzpomínka paní Marie Tomšové č.p. 208

Za doby našich předků se pole obdělávala velice pracně a primitivně. Nejdříve hospodáři orali dřevěnými pluhy okutými plechem. Na zorané pole, aby se rozmělnila hlína, používali dřevěné brány se železnými zuby na nich zatlučené. Na pole se selo žito, ječmen, oves, réž, pohanka, proso, řepa. Sel se i len. Sadily se brambory. Když hospodáři začínali na poli orat, nejdříve poklekli, pomodlili se za zdraví a úrodu na poli a za hospodářství doma.

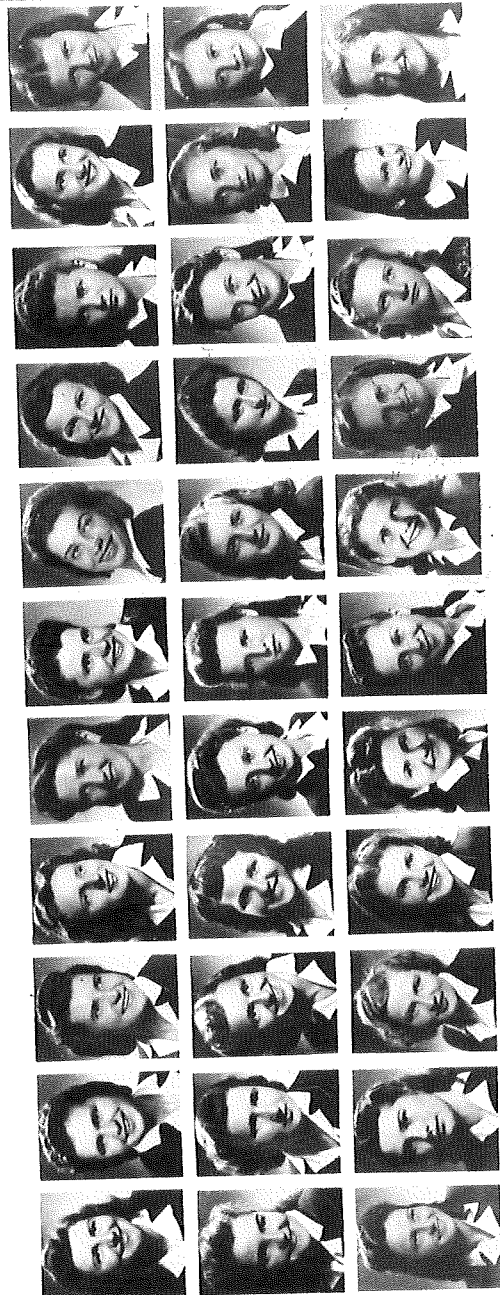
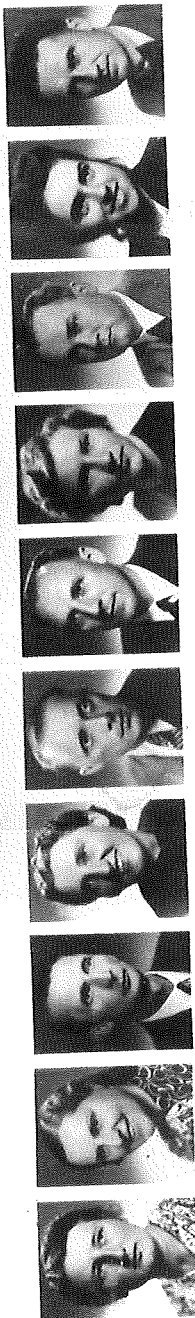
Při práci byl slyšet jejich zpěv a i zpěv ptáků. Když přišla doba žní, pomáhali všichni a i děti. Obilí se žalo srpy, později kosami. Po žních se začalo mlátit obilí. Mlátilo se ručně cepama, tři až šest osob. Taková práce trvala velmi dlouho, někdy až do zimy. Tuto těžkou práci později usnadnily mlátičky. Obilí se vozilo do mlýna na mletí mouky. Sláma zůstávala doma ve stodole pro dobytek. Když se z mlýna přivezla mouka na voze s koňmi nebo i s kravami, byla zásoba na celou zimu.

Chasa se těšila, až bude na dožínky veselice. V neděli všichni nastrojeni, kráčeli v průvodu do kostela. Družičky nesly velký dožínkový věnec z klasů. Na dožínky byla sloužena mše svatá na poděkování za úrodu na poli. Potom celé odpoledne se veselili mladí i staří s muzikantama na „výletišti“. To byla taková velká zahrada, kde byly stoly, lavky z prken, výčep s pivem a limonádou.

Největším zdrojem příjmu občanů bylo ovocnářství. Poloha obce Všeminy je velmi příznivá pro pěstování třešní, jabloní, hrušní, švestek (trnek). Obec je v dolině chráněná od severu lesy a obrácená k jihu. Každý sedlák i domkař měl postavenou sušírnu na sušení jablek, hrušek a trnek. Také několik kolib bylo v dědině. Tam se švestky vařily na povidla. Byla to taková bouda, kde byl nad ohništěm zabudovaný kotel. Do toho kotle se nasypalo ovoce a stále se s ním míchalo. Podle množství ovoce trvalo to i několik dnů. Scházela se tu i mládež a bylo veselo. Povidla se potom užívala po celý rok v domácnosti na buchty, pomazánku na chleba a i různá jídla. Každý rok nebylo stejně, ale když se urodilo, bylo moc práce. Hlavně se ze švestek pálila slivovice, která z našeho kraje je nejlepší. Při vaření, sušení, pálení se střídali všichni mladí a starší i v noci. Bývalo veselo po celý podzim. Svobodná chasa chodila od jedné vařenice a pálenice ke druhé. Při tom se zpívalo, hrálo s harmoníkem dlouho do noci. Ve Všemíně měl tenkrát pálenici žid p. Redlich. Někteří lidé si za prodej ovoce, povidel, slivovice, sušeného ovoce něco pořídili a nebo aspoň zaplatili dluhy u žida, kde na dluh kupovali.

U nás v dědině se sedláci také zabývali koňskou dopravou, Formani se jim povídalo. Jablka, hrušky vozili formani až do Opavy, Ostravy, kde už měli svoje zákazníky. Cesta tam a zpátky trvala s koňmi i čtyři dny. Někde v hospodě se stavili, koně nakrmili i sebe, přespali a druhý den zas vyjžděli. Byl to zasloužený výdělek. U nás toho výdělku moc nebylo, tak museli tesaři, zedníci hledat práci někdy dost daleko od rodin.

Absolventky školy práce v Batořích

1 9 4 2

Paní Marie Tomšová č. p. 208 absolventka Baťovy školy práce vzpomíná na odbornou výuku a internátní výchovu ve Zlíně.

V roce 1938 v červnu jsem byla přijata jako „Mladá žena do Baťovy školy práce“. Navštěvovala jsem čtyřletou večerní školu. Ubytované jsme byly na třetím dívčím internátu. Čtyři internáty byly dívčí a čtyři chlapecké.

Paní Nora Hradilová byla ředitelkou, paní Klimková vychovatelkou. Na pokoji nás bylo 16 děvčat (osm patrových postelí, skříňky ve zdi, stůl a židle uprostřed). Ráno začínalo budíčkem. V zimě v šest hodin, od prvního května do konce září hned po páté. To jsme musely rychle vstávat a klusem na hřiště cvičit. Pak na snídani a v sedm hodin už být v dílně. Od sedmi hodin do dvanácti bylo zaměstnání v dílně, pak polední přestávka do dvou hodin a od dvou hodin do pěti opět zaměstnání v dílnách. Na oběd i večeři jsme chodily do jídelen na obchodní dům. Od sedmi hodin do devíti hodin večer jsme měly výuku ve škole. První rok jsme chodily na vyučování až do školy na Letnou, později na školy Masarykovy, které byly blíže internátů. V sobotu byl celý den vyučování. V neděli dopoledne v devět hodin společná mše svatá - pro nás v Aule vedle Masarykových škol - (později kino Aula), společná vycházka, oběd. Odpoledne ve volném čase opět společné vycházky do sedmi hodin večer. Na internátě nás čekala kontrola vedoucích. Domů jsme mohly jet jen o dovolené, Vánocích a Velikonocích. Byl tam řád jako na vojně. Bylo nás tam „Mladých žen“ a „Mladých mužů“ až tisíce. Podnik měl 25 tisíc pracovníků. Dovedete si to představit? Všichni jsme měli přísnou výchovu, ale ráda vzpomínám na tuto dobu mého pobytu na internátě.

Byla tam děvčata nejen z okolí, ale z celé Moravy, Slovenska a Čech. I teď se rády scházíme, dopisujeme si. Zůstalo nám mnoho přátelství. Některá děvčata se i za baťovce provdala. Přes zimu po celé čtyři roky jsme chodily do tanečních na Společenský dům. Do Velkého kina jsme chodily na opery, divadelní hry. Divadlo tam dojíždělo z Olomouce. S panem učitelem Blahou jsme tam mívaly společná zábavná vystoupení. Měly jsme moc hodné učitele. Byli to vzdělaní a příjemní lidé. Mnoho jsme se od nich naučily. Měly jsme tam hodně předmětů. Kromě odborných znalostí ještě němčinu, matematiku, češtinu, občanskou výchovu, vaření, šití, rodinnou výchovu. Když jsme v roce 1942 končily, měly jsme vzdělání střední školy.

V práci jsem byla přidělena do šicích dílen jako šička, nejdříve podšívek, potom nártů a ozdob. Byla to hodně náročná a zodpovědná práce. Byla to pásová výroba. V řadě stály šicí stroje a vedle běžel gumový pás, na něm pětipáry označeny čísla v plechových krabicích. Každá šička měla přidělený úkol práce a když nestíhala, musela zastavit pás. Někdy to bylo nepříjemné. Byla to opravdu dřina. Ale jinak to ani nešlo. Každý to musel dokázat, nebo odejít. Tenkrát bylo ale o práci nouze a každý byl rád, když se k Baťům vůbec dostal. Tam se začínalo od nejnižšího stupně. Když byl člověk snaživý, dokázal to dotáhnout až dál.

Po čtyřletém studiu a práci jako absolventky Baťovy školy práce jsme zastávaly zodpovědnější místa jako mistrové, skladníci, účetní a podobně. Bydlely jsme na čtvrtém internátě, kde bylo lepší ubytování. Jenom čtyři nízké postele, více místa a větší volnost.

Smutný zážitek mám z bombardování Zlína. Byl listopad 1944, krásný slunečný den a najednou sirény na poplach. To jsme tam mívali často, ale vždycky to přešlo. Všichni dělníci museli ze závodu ven do krytů nebo do lesa nad internáty. Šly jsme s kamarádkou směrem ke Kudlovu přes les. Naráz začala ta hrůza. Tma, blesky jak bomby padaly, strašně to hvízdalo.

Velký tlak nás shodil na zem a sletěly jsme až do potoka. Vůbec nic jsme nevnímaly. Byl to tenkrát hrozný den. Ze závodu se valil jenom kouř, nic nebylo vidět. Ty bomby zasáhly i rodinné domky na Letné, dílny, sklady a celý prostor až k Pasekám. Voda se valila z prasklých potrubí a v ní plaval nábytek, okna, cihly a jiné věci. Celou noc bylo ještě slyšet vybuchovat bomby. Také do krytu spadly bomby a mnoho lidí přišlo o život. Už ani nevím kolik to bylo obětí. Všechno z města utíkalo a my dvě jsme se dostaly na Kvítkovou k mé tetě, kde jsme prožily hroznou noc. Potom po celou zimu se jenom odklízely a odvážely sutiny, ani se nepracovalo. V dubnu bylo osvobození.

V závodě jsem pracovala až do roku 1946. Když jsem se vdala, zůstala jsem s dětmi doma až do roku 1960, kdy jsem znovu do závodu nastoupila. V manipulaci 25. budovy jsem pak pracovala až do důchodu 1978. Často si vzpomenu na ty začátky a vzpomínám na kamarádky. Kdo prošel internátem a Baťovou školou práce, odnesl si mnoho do života. Bylo to i přísné, ale i užitečné.